

DES DELS MARGES DE LA DEMOCRÀCIA
UNA APROXIMACIÓ A LA PARTICIPACIÓ POLÍTICA DE LES
PERSONES D'ORIGEN ESTRANGER A CATALUNYA

Autoria: Nual Assaghir Ibrahim

Tutoritzat per: Mario Ríos Fernández

Grau en Ciències Polítiques i de l'Administració

Facultat de Dret

Treball Final de Grau

2022

Al pare i la mare.

Per posar cos i ànima i fer possible que jo avui escrigui aquestes línies.

A tots els fills i filles d'immigrants.

L'espai polític és nostre també i és hora de reivindicar-lo.

Resum

L'increment de població migrant a Catalunya durant les darreres dècades ha suposat una transformació social que, naturalment, té implicacions a escala política també. El present treball final de grau presenta una fotografia de la participació política de les persones d'origen estranger a Catalunya, analitzant el comportament polític d'aquest col·lectiu i els factors que influeixen en la seva implicació en els espais polítics. La idea de fons d'aquesta investigació és que existeix una relació entre les condicions socioeconòmiques de les persones d'origen estranger i la formació d'actituds polítiques que influeix en la forma en què prenen partit dins la comunitat política. En aquesta línia, s'elabora un marc reflexiu al voltant de les limitacions a les quals ha de fer front aquest segment de la població i que posen en la qualitat del nostre sistema democràtic.

Paraules clau: Participació política, persones d'origen estranger, comportament polític, inclusió política, sistema democràtic

Abstract

The increase of the migrant population in Catalonia over the last few decades has meant a social transformation that has implications on a political scale as well. This final degree project presents a picture of the political participation of people of foreign origin in Catalonia, analyzing the political behavior of this group and the elements that influence their involvement in political spaces. The basic idea of this research is that there is a connection between the socio-economic conditions of people of foreign origin and the formation of political attitudes that influence the way they take part in the political community. In this line, a reflective framework is developed around the limitations that this segment of the population has to face and that they put in the quality of our democratic system.

Keywords: Political participation, people of foreign origin, political behavior, political inclusion, democratic system

CONTINGUTS

1. Introducció	5
2. Marc teòric	9
2.1 Democràcia, participació i representació política	9
2.2 Integració, socialització i actituds polítiques	14
2.3 Característiques socioeconòmiques	18
3. Hipòtesis	22
4. Disseny metodològic	23
5. Anàlisi de la participació política de les persones d'origen estranger a Catalunya	29
5.1. Participació electoral	29
5.1.1 Evolució	30
5.1.2 Encreuaments	34
5.2 Altres formes de participació política	41
5.3 Dones i participació política	51
6. Discussió de resultats	54
7. Conclusions	63
8. Referències bibliogràfiques	66
9. Annexos	70
Annex 1: Evolució de la participació electoral segons lloc de naixement. Baròmetres del CEO70	
Annex 2: Nivell d'ingressos	71
Annex 3: Dones i participació en el parlament, interès per la política i situació laboral	72
Annex 4: Guió entrevistes	73

1. Introducció

Els moviments migratoris són un fenomen intrínsec a la història de la humanitat i, malgrat les diferències que poden existir entre les migracions antigues i les experimentades per les societats modernes, la finalitat no deixa de ser la mateixa: la cerca d'una millora en les condicions de vida. Els desplaçaments humans motivats per aquest objectiu general es poden explicar a partir de diferents causes. Les crisis econòmiques, la inestabilitat política i les guerres als països d'origen són alguns dels detonants clàssics que porten a les persones a abandonar el seu país natal, sense deixar de banda altres circumstàncies com els desastres naturals o les motivacions personals. També la globalització és un factor clau. Aquest procés que emergeix principalment després de la Guerra Freda a partir d'una sèrie de transformacions polítiques, econòmiques i tecnològiques amb la intenció de flexibilitzar la mobilitat dels factors de producció -entre els quals es troba la mà d'obra-, ha facilitat la lliure circulació de persones.

L'Organització Internacional per les Migracions estima que hi ha, aproximadament, 272 milions de migrants internacionals, el que suposa un 3,5% de la població mundial amb un increment de 0,7% de l'any 2000 al 2020. Una de les dades més significatives que assenyalava aquest informe i que contradiu la idea generalitzada de què la migració es produeix sempre de països del sud global a països del nord és que la majoria de persones desplaçades ho han fet a països que formen part de la seva regió natal, de manera que el 60% de les persones migrants d'Amèrica Llatina s'han desplaçat a un país llatinoamericà. Xifra que augmenta a un 75% en el cas d'Àfrica. No obstant això, les dues regions del món que reben més de la meitat de les migracions internacionals són Amèrica del Nord i Europa. En aquest context, Espanya se situa darrere de països com Alemanya, Regne Unit, França o Itàlia respecte al nombre de migrants residents al territori que, segons dades de l'INE, són 4.661.084 persones estrangeres residents al territori espanyol nascudes a l'estranger i 2.334.563 persones naturalitzades nascudes a l'estranger. A Catalunya, d'acord amb les dades de l'IDESCAT a data 1 de gener del 2021, hi viuen 1.250.665 persones estrangeres sobre una població total de 7.739.758, el que fa que siguin un 16% de la població que resideix al territori.

Les investigacions sobre el fenomen migratori a Espanya -i a altres països europeus- en general comparteixen dos punts de partida. En primer lloc, l'observació d'un augment considerable dels moviments migratoris a partir dels anys noranta del segle XX -tant a Catalunya com a la resta de l'Estat espanyol- amb un repunt important a la dècada dels 2000. En segon lloc, destaca també un canvi en la naturalesa d'aquesta migració que passa de ser temporal i lligada als processos de producció econòmica a establir-se en els països de destí com una migració permanent que es reagrupa familiarment i dona pas a les conegudes segones generacions de migrants que, en realitat, no són migrants, doncs no han passat per cap procés de canvi de residència ni de context social.

La participació política directa i efectiva de la ciutadania en els afers públics és un component clau i característic dels sistemes democràtics. Tenint en compte que es un concepte definit i delimitat de moltes maneres -algunes més àmplies que d'altres-, la concepció de participació política de la que parteix aquest treball abasta el conjunt d'accions institucionals i informals, portades a terme per part de la població de manera voluntària -individual o col·lectivament- amb la finalitat d'intervenir i influir en els diferents nivells del sistema polític. Així doncs, tot i que la participació política d'entrada és un dret recollit constitucionalment, no totes les activitats que conformen aquesta participació es consideren legítimes per part de l'estat de dret. Així doncs, existeixen uns mecanismes habilitats pel mateix sistema i uns altres que, malgrat no estar acceptats institucionalment, són utilitzats amb la mateixa finalitat: traslladar a l'esfera política demandes i interessos per tal d'incidir en el procés de presa de decisions.

Tot i que la participació en la vida política està recollida també a la Declaració Universal de Drets Humans, no totes les persones es troben en igualtat de condicions a l'hora de dur a terme aquesta acció. El que acaba estipulant els drets polítics de les persones és la noció de ciutadania i la Constitució espanyola és molt clara al respecte¹: només els espanyols poden

---

¹ Art. 23: "Los ciudadanos tienen el derecho a participar en los asuntos públicos, directamente o por medio de representantes, libremente elegidos en elecciones periódicas por sufragio universal".

Art. 13.2: "Solamente los españoles serán titulares de los derechos reconocidos en el artículo 23, salvo lo que, atendiendo a criterios de reciprocidad, pueda establecerse por tratado o ley para el derecho de sufragio activo y pasivo en las elecciones municipales".

participar en la vida política, excepte en aquells casos en els quals existeixi acord de reciprocitat amb els països d'origen per poder participar en eleccions municipals.

Tanmateix, la ciutadania no és l'únic factor que pot limitar o fomentar la participació política de les comunitats migrants, hi ha altres circumstàncies i característiques individuals que col·loquen a les persones en una determinada posició dins de l'estructura social a partir de la qual acaben desenvolupant una visió determinada del món i uns valors cívics i polítics dels quals també dependrà, en certa manera, el seu nivell d'implicació pública.

La llei 8/2000, de 22 de desembre, estipula que és estrangera tota aquella persona que no sigui nacional. El DIEC defineix estranger/a com la persona que és "d'un altre país" o "natural d'un país diferent d'aquell on es troba". Amb aquestes definicions sembla clara la distinció per raó de ciutadania. Això no obstant, persona d'origen estranger engloba una realitat encara molt més diversa que no només inclou a les persones que no tenen la nacionalitat del país on viuen, sinó també a les que la tenen, però han nascut fora del territori o els seus pares són naturals d'altres països. Per tant, l'estatus d'estranger s'acaba estenent de pares a fills.

Bona part de les investigacions que han tingut per subjecte d'estudi les persones d'origen estranger s'han emmarcat en el fenomen migratori i els seus efectes des d'una perspectiva econòmica, demogràfica o sociocultural. Tot i això, els darrers anys han emergit estudis que han intentat -tímidament- abordar la qüestió de la participació política de les comunitats migrants, sobretot en l'àmbit de l'associacionisme i les eleccions municipals. En aquest sentit, la rellevància acadèmica d'aquesta investigació radica en l'enfocament utilitzat per estudiar la problemàtica. Tenint en consideració que les persones d'origen estranger a Catalunya constitueixen un 16% de la població, conèixer la manera en què s'involucren i actuen en els espais públics -polítics i socials- no és una nimietat. No només és interessant per continuar complementant la literatura existent i donar pas a noves línies o marcs d'estudi, sinó que també convida a fer un replantejament amb relació a la imatge de la societat catalana que tenim assimilada. No es pot continuar considerant a les persones d'origen estranger com a subjectes passius de la política que només reben els seus efectes. Viuen, estudien, treballen i

socialitzen al territori i això els fa part de la comunitat política encara que la pràctica veiem que això falla. Són subjectes actius, amb unes reivindicacions pròpies i que reclamen més visibilitat i participació en els espais institucionals. Campanyes com, per exemple, "Te cedo mi voto" o "1 Milió de vots" han contribuït a la formació d'un nou escenari en termes de participació i representació política que reclama la normalització d'unes relacions de qualitat entre els representants polítics i aquest segment de la població.

A propòsit del que s'ha exposat fins ara, més enllà de presentar de manera aproximada una fotografia del que és la participació política i electoral de les persones d'origen estranger a Catalunya, l'objectiu principal d'aquest treball és el de servir com a proposta per debatre i reflexionar sobre el seu grau d'implicació política, analitzant i visibilitzant els elements condicionants de fons i com interactuen, afectant així a la decisió final dels individus d'involucrar-se en els diferents espais de participació social i política.

Per assolir la finalitat d'aquesta investigació és necessari complir amb una sèrie d'objectius més específics que emanen de l'objectiu general. En primer lloc, elaborar un marc teòric que situï la problemàtica dins dels debats acadèmics relatius al comportament polític i electoral juntament amb una presentació sumària de les característiques socioeconòmiques del col·lectiu estudiat. Realitzada la delimitació teòrica dels conceptes i elements clau per aquest procés analític, el següent pas és construir una base de dades pròpia a partir de les enquestes del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO) que permetrà manipular només les observacions relatives a la població d'origen estranger i que siguin rellevants per completar l'estudi. Seguidament, es determinarà en quins entorns participatius són més actives les persones d'origen estranger, explorant la participació electoral i no electoral per separat a partir de l'encreuament d'un conjunt de variables relatives a la posició socioeconòmica de les persones (nivell d'estudis, ocupació i ingressos) i d'altres que tenen més a veure amb les seves actituds polítiques. En aquest sentit, la pregunta que es plantejada i a la qual aquest treball procura donar resposta és la següent:

Com és la participació política de les persones d'origen estranger a Catalunya i quins factors influeixen en aquesta?

2. Marc teòric

L'anàlisi sobre participació política requereix d'una revisió teòrica inicial sobre alguns conceptes clau que s'interrelacionen al llarg del treball i que ajuden a entendre i explicar el comportament polític de les persones. Per tant, partim d'unes explicacions generals que es pretenen especificar a la població d'origen estranger en concret. Aquest apartat, doncs, té una doble finalitat. D'entrada, situar el tema d'investigació dins dels debats teòrics més rellevants en aquesta matèria, per tal d'extreure i ordenar els elements més importants que donaran cos i forma a la investigació. I, subsegüentment, la informació consultada servirà de base per formular les hipòtesis a partir de les quals es desenvoluparà la resta del treball.

2.1 Democràcia, participació i representació política

La participació política representa, per diferents autors, un dels trets més significatius dels sistemes democràtics i que la diferencia, principalment, d'altres règims. La democràcia, entesa generalment com el règim polític on el poder polític resideix en mans del poble i aquest l'exerceix pel mateix poble, és un concepte polisèmic i molt discutit al llarg dels segles des de diferents tradicions ideològiques i de pensament. Els antecedents d'aquesta idea que posteriorment donarà pas a la configuració dels sistemes democràtics que tenim avui dia els trobem a l'antiga Grècia, on també hi havia detractors i defensors d'aquest model organitzatiu de la comunitat política que suggereix la inclusió dels ciutadans en l'esfera dels assumptes públics. Això no obstant, cal matisar això últim donat que fins i tot a la que es considera el bressol de les primeres formes democràtiques hi havia limitacions per la participació ciutadana, ja que no tothom era considerat ciutadà i, per tant, no tothom podia participar.

Per fer una petita aproximació al concepte de democràcia cal distingir entre dues grans categories: la democràcia procedimental o minimalista i la democràcia substantiva. En el primer cas la democràcia queda acotada a un sistema polític que permet l'articulació d'unes elits en el poder i on la participació ciutadana està limitada a l'elecció entre aquestes elits a través d'unes eleccions lliures, competitives i universals. Schumpeter (1942), un dels promotors d'aquesta idea considerava la democràcia com el sistema que permet al poble

escollir qui els governa, però sense més implicació que aquesta. És una visió de la democràcia en forma d'analogia del mercat on els ciutadans són consumidors que es limiten només a triar entre les diferents opcions (elits polítiques) que se'ls presenten.

Pareto, Mosca i Michels, autors relacionats amb les teories elitistes de finals del segle XIX i principis del XX, consideraven la idea de democràcia més aviat com una il·lusió i defensaven que es tractava d'un sistema on el poder polític estava sempre en mans d'una minoria, d'unes elits que concentraven els coneixements i el poder i que eren les úniques que havien de prendre les decisions polítiques. En un context marcat per l'expansió de les teories i idees revolucionàries marxistes i anarquistes, aquests autors tenien una opinió totalment negativa sobre la possibilitat de les masses d'implicar-se activament en l'àmbit sociopolític i es posicionaven obertament en contra de la seva participació política.

Per contra, i recuperant la categoria substantiva de la democràcia, les teories pluralistes que comencen a emergir els anys cinquanta consideren la democràcia com el sistema que ofereix una interacció entre governants i governats a través d'una participació igualitària de la ciutadania que és la que permet un cert nivell d'influència d'aquests últims en els espais de presa de decisions. Robert Dahl (1999), en un intent per delimitar què és i què no és democràcia, presenta una reflexió importantíssima sobre la qualitat de la democràcia en termes de participació i associació ciutadana, ja que segons aquest autor, és la mobilització de la població que transmet els seus interessos, demandes i/o preferències particulars el que construeix la democràcia real.

Més recentment Chantal Mouffe (2012) aposta per una concepció de democràcia més radical basada en la idea d'acceptació i assimilació de les discrepàncies que les democràcies liberals pretenen diluir, car la democràcia no és sempre consens, sinó que els desacords son una realitat que s'ha d'acceptar. És el reconeixement de les múltiples realitats i la disposició de mitjans per expressar i discutir cada una d'aquestes el que constitueix principalment la base de les democràcies per aquesta autora que reivindica la necessitat de reformular el projecte democràtic actual en el qual les idees individualistes de la ideologia liberal entren en tensió amb valors democràtics com la igualtat o la justícia social.

La representació, tal com assenyala García (2004) constitueix el nucli de les democràcies contemporànies, que no són una malformació de la democràcia grega originària com consideren alguns pensadors, sinó simplement una forma de govern representativa basada en l'elecció d'un grup d'individus per votació popular als quals se'ls delega el poder durant un període de temps determinat. No obstant això, l'acceptació generalitzada de la democràcia com la millor forma de govern no ha pogut evitar els forts qüestionaments al model de democràcia liberal representativa que tenim -on la màxima expressió participativa són unes eleccions periòdiques-. Aquestes crítiques no s'han donat únicament des de sectors acadèmics sinó que des de la pròpia societat civil hi ha segments de la ciutadania que consideren no estar representats de forma honesta per part dels partits polítics.

Sartori (1999) és un dels grans defensors de la representativitat de les democràcies davant els discursos que clamen per un sistema polític on la participació política de la població en els processos de presa de decisions sigui més directa. Sartori exposa la representació des de dues conceptualitzacions diferenciades. La representació jurídica i política com l'acció d'actuar en nom d'un altre per defensar els seus interessos. I la representativitat sociològica basada en la similitud o identificació d'una identitat entre el representat i el representant. No obstant, les dues categories no són excloents, es dona una combinació d'ambdues, ja que les persones que escullen els seus representants per identificació o afinitat també els hi estan atorgant la capacitat d'actuar en el seu nom, políticament parlant.

Hanna Pitkin (1985) presenta un dels treballs més complets sobre representació política. L'autora planteja una concepció de representació política multidimensional, és a dir, que es pot interpretar des de 5 formes diferents. La primera concepció que presenta Pitkin té a veure amb l'autorització que es dona a una persona o un conjunt de persones per prendre decisions en nom de la resta. El que vindria a ser, bàsicament, la representació jurídica de Sartori. Una altra forma d'entendre la representació seria la relació de responsabilitat on els representants han de rendir comptes als representats. La tercera és la representació com a reflex, una situació en el qual els representants i representats comparteixen trets comuns. La quarta dimensió presentada per Pitkin és la simbòlica, i fa referència a una cohesió o vincle emocional de manera que els representats se senten identificats amb els representants.

L'última forma de representació s'entén en un sentit substantiu, on el representant actua en benefici del representat, però més enllà de ser una qüestió d'autorització és una relació de compromís entre ciutadania i representants en la qual aquests últims han de prendre les decisions polítiques en sensibilitat amb les necessitats del conjunt de la població.

La tercera i la cinquena dimensió interessen especialment per aquesta investigació, ja que dues de les crítiques principals que s'han fet al sistema polític des del moviment antiracista i els defensors dels drets polítics de les persones d'origen estranger és, precisament, la falta de representativitat a les institucions -un fet que sembla estar canviant a Catalunya els darrers anys però que encara és una mancança- i el fet de no ser percebudes com a subjectes polítics rellevants per la política i protagonitzar els debats electorals sempre al voltant de la qüestió de la seguretat o l'economia.

Existeix un tercer concepte que acompanya a la democràcia i la representació i és el de la participació política. Els postulats més pluralistes no conceben un correcte funcionament de la democràcia sense participació ciutadana, per molta representació que hi hagi, aquesta mai pot eliminar o substituir l'acció directa de la ciutadania. En aquest sentit, els factors explicatius de la participació política han estat un tema d'especial rellevància pel conjunt de les ciències socials i s'han fet nombroses contribucions, especialment des de la ciència política, l'economia, la sociologia o la psicologia, però ¿què és la participació política?

Una definició clàssica és l'elaborada per Verba i Nie (1972) en la seva investigació sobre participació política a Amèrica on descriuen aquest concepte com el "*conjunt d'activitats dutes a terme per la ciutadania i que estan dirigides a influenciar l'elecció dels dirigents polítics i les decisions que prenen aquests*". És una definició que podríem considerar actualment incompleta, orientada cap a les accions institucionalitzades i que exclou, per exemple, els actes de protesta o desobediència civil sobre els quals se centraran i aprofundiran més endavant altres autors com, per exemple, Barnes i Kaase que presenten una distinció dicotòmica entre participació política convencional i no convencional (Delfino i Zubieta, 2010). La primera engloba totes les activitats considerades legals i que estan integrades dins del propi sistema polític, jurídic i cultural d'un estat, com per exemple la participació

electoral, formar part d'associacions i participar en manifestacions autoritzades. Mentre que la segona està integrada per un ventall d'accions molt més ampli que no compleix necessàriament amb les regles del sistema i que s'exerceix per canals no institucionalitzats que, en ocasions, poden arribar a ser extralegals. En aquesta categoria entrarien les vagues no autoritzades, talls de trànsit i ocupació d'edificis, entre d'altres.

Així doncs, la participació política es pot classificar en dos grups diferenciats per la dimensió que ocupen. La primera classificació fa una distinció entre participació electoral i no electoral, és a dir, entre l'activitat clàssica d'anar a votar a unes eleccions o un referèndum i altres activitats polítiques que no impliquen l'acció d'emetre un vot. La segona classificació distingeix entre les formes de participació política convencional i no convencional. La primera dimensió agrupa les accions acceptades no només per les institucions polítiques sinó també pel conjunt de la societat en tant que es consideren adequades i respectuoses amb les normes i els valors dels sistemes democràtics. Les segones, per contra, són vies alternatives utilitzades per aquells que posen en qüestionant els mecanismes convencionals per canalitzar les seves demandes i, per tant, actuen fora dels límits normatius marcats pel sistema (Vallès, 2010).

Taula 1: Formes de participació política

Participació política		
	Convencional	No convencional
Electoral	Votar en eleccions i referèndums	
No electoral	Participar en manifestacions i vagues autoritzades Formar part d'un partit Contribuir econòmicament a causes polítiques i campanyes electorals Formar part d'associacions Contactar amb polítics i institucions Contribuir en debats polítics als mitjans i les xarxes socials Recollida de firmes	Participar en manifestacions i vagues no autoritzades Ocupació d'edificis Talls de trànsit Segudes de protesta Secundar boicots Realitzar accions violentes

Nota: elaboració pròpia / font: Vallès, J.M. (2010) Ciència Política. Una introducció. Ariel

2.2 Integració, socialització i actituds polítiques

El concepte d'integració social apareix pràcticament en tots els debats i/o anàlisis sobre la migració i la diversificació cultural de les societats polítiques que han anat guanyant importància les darreres dècades. Durkheim va introduir aquest concepte per primer cop com l'acceptació de les minories i grups desfavorits de la societat amb la finalitat de millorar el seu nivell de vida (De la Paz, 2019). Aquest procés, però, no és unidireccional, no depèn únicament de la voluntat o el desig dels individus en formar part d'una societat, sinó també de les oportunitats i mecanismes que s'han d'impulsar des de les institucions i la resta de membres de la societat dominant per tal de facilitar la seva inclusió a les estructures socials, econòmiques i polítiques de l'Estat.

Aquest raonament aplicat al cas específic de les persones d'origen estranger evidencia que la integració de les persones d'origen estranger no és una responsabilitat individual sinó una qüestió estructural que passa primer per polítiques públiques destinades a afavorir aquesta inclusió, minimitzant els efectes segregadors i d'exclusió social. I, en segon lloc, per les dinàmiques relacionals entre les persones nouvingudes i les autòctones. Tot i que sovint quan es parla d'integració social la responsabilitat recau principalment en les persones nouvingudes, perquè és el seu deure adoptar la nova llengua, els valors culturals o altres estils de vida, la predisposició de la població majoritària d'acceptar i tractar d'igual a les minories ètniques juga un paper clau en aquest procés d'integració i cohesió social.

En aquest sentit, es fa necessari abandonar la fixació per l'homogeneïtat social, que podríem considerar els seus orígens amb la formació dels estats-nació europeus com a organització política que aspirava a centralitzar una única identitat cultural, ètnica i lingüística en un territori perfectament delimitat (Lube, 2014). Les societats contemporànies trenquen amb aquesta dinàmica i tenen un caràcter majoritàriament plurinacional i multicultural, Això no obstant, estan constituïdes per una població dominant amb unes característiques comunes que és la que marca la separació entre els membres d'aquesta i els "altres" que no compten amb tres característicament associats a les persones autòctones. Aquestes societats, caracteritzades per la seva diversitat, suposen un dels reptes democràtics més importants de

l'actualitat, doncs exigeixen als governants saber encaixar les demandes i les necessitats de tots els col·lectius -efectuant una representació substantiva en paraules de Pitkin- prevenint la desigualtat o l'exclusió social.

Sobre la integració social de persones d'origen estranger i la naturalesa de la seva participació i interacció amb el sistema polític espanyol i català cal recuperar un concepte molt destacat en l'àmbit de la ciència política i la sociologia: la idea de socialització política, entesa aquesta com el procés de formació i integració dels valors polítics dels individus, que comença des dels primers anys de vida i que depèn del context i l'entorn cultural, polític, social i, fins i tot, emocional que acaba determinant com pensen i actuen les persones políticament. Anduiza i Bosch (2004) distingeixen entre socialització primària, que és el moment en el qual les influències sobre pràctiques socials i formes de veure el món venen donades essencialment per la família, i la socialització secundària que és quan la influència d'aquesta es veu desplaçada per la d'altres entorns com l'educatiu, laboral, les amistats, els mitjans de comunicació o a través de les xarxes socials. Aquest procés de socialització secundari no significa, necessàriament, una consolidació dels valors ja integrats amb la socialització primària, sinó que pot donar lloc a un qüestionament i canvi radical de les tendències de pensament i actituds interioritzades prèviament.

Amb relació a això, és important tenir present la distinció entre persones d'origen estranger nascudes al territori i persones migrants. Aquesta diferenciació és clau perquè el procés d'adquisició i integració de valors polítics no és el mateix per un adult migrant i una persona d'origen estranger nascuda al territori o arribada a una edat primerenca. La primera és molt probable que hagi de passar per un procés de resocialització per tal d'adaptar-se al nou entorn sociopolític, mentre que la segona pot adoptar més fàcilment les normes cíviques i els valors polítics de la comunitat política en la qual ha nascut i crescut perquè és el seu entorn natural.

Tal com assenyalen Vintila i Morales (2018), la percepció de la migració com un fenomen temporal ha fet que els estudis sobre integració social i política d'aquest col·lectiu triguessin a emergir. Això no obstant, això ha anat canviant al llarg de les últimes dues dècades i diverses investigacions apunten a una major estabilitat d'aquest col·lectiu en els països de

destí que, alhora, implica una major integració dels fills de migrants nascuts al territori que presenten una autoidentificació amb el país i unes expectatives de futur compartides amb els fills autòctons catalans. Els fills de persones d'origen estranger sovint són catalogats com a "segona generació d'immigrants", un concepte relativament recent que s'ha instal·lat amb força als debats i anàlisis sobre migració, però l'aplicació del qual encara presenta certa reticència i poc consens acadèmic.

És precís, doncs, remarcar la importància que té el llenguatge a l'hora de transmetre una determinada visió del món. Les paraules, la narrativa que es fa d'un fenomen, no només serveixen per descriure, sinó que tenen la capacitat de construir la realitat social que ens envolta i influir en la formació de l'opinió pública. Per definició immigrant és una persona que marxa del seu país natal per residir a un altre -sigui de manera temporal o permanent-, però en el cas dels fills d'immigrants es tracta de persones que han nascut i crescut dins la societat catalana i que, per tant, no han experimentat cap canvi de territori ni de context social, polític ni cultural, la qual cosa ens porta a la premissa de López Rodrigo (2007): *“només hi ha immigrants de primera generació i els fills d'aquests no ho són”*. En aquest sentit, i recuperant la idea del poder que tenen les paraules per repercutir en la realitat social, caldria reflexionar sobre el poder segregador que té aquest etiqueta i si suposa una barrera a la plena integració de persones que han nascut en una societat, però que la informació que reben és que continuen essent de fora.

En atenció a tot això seria lògic pensar que les persones més integrades en una societat estarien més predisposades a participar políticament que les que no ho estan, ja sigui per un major sentiment de pertinença cap a la comunitat política o per la capacitat de construir xarxes de contactes i vincles que faciliten la transmissió d'informació política i promouen unes actituds cíviues i polítiques determinades. No obstant això, no es pot entendre la integració social com un procés d'absorció i reproducció de la forma de viure d'una majoria social, sinó de compartir trets col·lectius que fan funcionar la societat de manera cohesionada, però sense deslliurar-se totalment dels vincles conservats d'altres entorns que puguin tenir les persones. Ara bé, com bé remarca Checa (2004) no es pot parlar d'integració política sense tenir reconeguts els drets polítics bàsics, com per exemple el dret a vot.

Així doncs, la participació política també depèn de factors que tenen a veure amb l'entorn institucional del país. En el cas de la participació política de les persones d'origen estranger això és especialment significatiu perquè les persones amb permís de residència al país únicament poden votar als comicis municipals, i si hi ha acord de reciprocitat amb els països d'origen. Aquesta és una primera limitació que fa que un grup reduït de tot el col·lectiu acabi anant a les urnes. De les més de 170 nacionalitats que conviuen a Catalunya hi ha acord de reciprocitat amb 12 països únicament, la qual cosa deixa als marges de la democràcia a un nombre significatiu de persones que viuen al territori.

Tanmateix, el fet que hi hagi acord de reciprocitat² no és suficient per anar a votar, les persones amb intenció d'exercir el seu dret a vot s'han d'inscriure a l'oficina del cens electoral per manifestar i sol·licitar el seu vot. Aquest és un tràmit burocràtic que implica un esforç major per participar electoralment. El fet d'haver de fer un pas previ per poder anar a votar el dia de les eleccions és una inversió de temps extra que tindria una implicació directa en la reduïda mobilització electoral de les persones d'origen estranger. Això lligat amb la concepció de què els comicis municipals tenen una rellevància menor que els autonòmics o les eleccions generals de l'Estat s'acaba traduint en una elevada taxa d'abstencionisme. Segons dades de l'Ajuntament de Barcelona, a les eleccions municipals del 2019 tenien dret a vot aproximadament unes 105.000 persones estrangeres residents a Barcelona, això no obstant, només 20.300 persones es van registrar al cens per votar a les eleccions del 2015. D'entrada, hi ha una diferència apreciable entre el nombre de persones que tenen dret a vot - ja sigui per la seva condició de ciutadans comunitaris o extracomunitaris afectats per un acord de reciprocitat- i el nombre de persones que acaba anant a votar.

Pel que fa al conjunt de Catalunya, segons les dades facilitades pel Govern a les eleccions municipals del 2015 només 62.698 persones estrangeres es van registrar per votar, una xifra molt per sota del total de persones estrangeres que podrien haver votat, però que no ho van fer. Malgrat això, cal remarcar que aquestes no són dades de participació real, sinó una aproximació. És per això que per les eleccions del 2019 es va posar en marxa una campanya

---

² L'acord de reciprocitat comporta el reconeixement de drets polítics a persones d'origen estranger residents a l'Estat espanyol previ pacte amb l'Estat d'on és originària la persona estrangera.

dirigida a les 300.000 persones d'origen estranger que podien votar en aquestes eleccions col·laborant amb les entitats més properes a la ciutadania com els ajuntaments i les associacions migrants per tal d'incentivar la participació electoral d'aquest grup.

En aquest cas, veiem com la informació torna a ser un element clau per la participació política. Bona part de la comunitat migrant a Catalunya amb dret a vot no sap que pot votar a les eleccions del seu municipi, per això els darrers anys s'han impulsat diferents iniciatives per fer arribar aquesta informació al màxim nombre de persones possible. La campanya de l'ajuntament de Barcelona "La meva ciutat, el meu vot" tenia la intenció de fer arribar la informació necessària sobre el registre al cens per a impulsar el vot d'aquest col·lectiu. Altres Ajuntaments que van portar a terme accions semblants també van ser el de Palamós i el de Solsona.

2.3 Característiques socioeconòmiques

La participació política ciutadana depèn de recursos que no estan distribuïts d'igual manera entre els diferents segments de la societat. Les persones disposen de característiques individuals diferenciadores que condicionen els recursos que tenen i que acaben afavorint o dificultant la seva participació política (Morales, 2001). Els recursos poden ser econòmics, però també ho són el temps del qual es disposa per dedicar a qüestions polítiques o les habilitats cognitives per comprendre tota la informació política. Així doncs, el nivell educatiu, els ingressos o el tipus d'ocupació són variables que han marcat els anàlisis de la participació política dels individus i han servit per demostrar en reiterades ocasions que les persones amb un nivell d'estudis i ingressos alts són, generalment, les més propenses a participar políticament, tal com assenyalaven els autors Milbrath i Goel en el seu destacable *Political participation. How and why do people get involved in politics?*.

L'ocupació és una característica individual que no només defineix l'estatus socioeconòmic de les persones, sinó que també delimita les possibilitats reals de ser un ciutadà més o menys políticament actiu. El tipus d'ocupació és clau sobretot en aquelles formes de participació política que requereixen un esforç major, com per exemple adherir-se a una vaga, formar part

d'un sindicat o anar a una manifestació. Hi ha oficis amb més flexibilitat que permeten una participació activa i d'altres que per les seves condicions (horaris, permisos, facilitat per acomiadar...) la dificulten. Un altra explicació es basa en la idea que l'ocupació de càrrecs de lideratge i amb responsabilitats dins de l'estructura jeràrquica del treball en l'àmbit privat acaba fomentant les actituds participatives perquè proporciona seguretat i habilitats comunicatives i organitzatives que tenen molt de pes en els espais públics i institucionals.

L'informe resultant de l'estudi elaborat per l'Institut Universitari d'Estudis sobre Migracions en col·laboració amb Càrites Espanyola respecte a la integració socioeconòmica de les persones d'origen estranger a Espanya, presenta una sèrie de dades que mostren de manera clara com aquest col·lectiu es troba precaritzat a la part més baixa de l'estructura del mercat laboral. Un 75% de les persones d'origen estranger ocupen llocs de feina elementals i sense especialització -construcció, hostaleria o treball de cures- i només un 25% es trobarien dins de categories laborals amb qualificacions mitjanes i altes.

Això ens porta a la segona variable que influeix en la participació política: els ingressos. Tenir cobertes les necessitats bàsiques materials allibera a les persones i permet una major dedicació a altres qüestions postmaterials com la participació política en totes les seves dimensions, tenint en compte que la participació electoral és considerada la forma participativa més igualitària. Així doncs, ocupar llocs de feina poc qualificats implica consegüentment unes retribucions salarials més baixes i irregulars i, per tant, uns ingressos insuficients per assolir un nivell de vida que permeti dedicar recursos a qüestions vinculades a l'activitat política i a col·laborar en espais col·lectius. En aquesta línia, segons dades de l'IDESCAT³, la renda mitjana neta anual per persona de la població estrangera a se situa en 8.578 €, mentre que en el cas de la població catalana suposa gairebé el doble amb 15.865€. A més, una altra dada significativa és que el 55,6% de les persones d'origen estranger es troben en situació de risc de pobresa davant un 14,4% de la població catalana. Així doncs, si el nivell d'ingressos és un factor que influeix en el grau de participació política de les persones, aquestes xifres deixen entreveure un paratge poc favorable per la incidència de les persones d'origen estranger en els espais política.

---

³ IDESCAT: Enquesta de Condicions de Vida

Les investigacions sobre participació política i cultura política assenyalen que l'educació és un element fonamental que determina els nivells participatius dels individus. Això no obstant, el nivell educatiu no determina sempre la capacitat que tenen les persones per comprendre la realitat política. Es poden donar situacions en les quals persones amb estudis superiors no tenen cap coneixement sobre la situació política del seu context, mentre que persones amb nivells educatius bàsics estan molt més preparats. Tanmateix, acadèmics i analistes consideren l'educació un recurs central pel que fa a la participació ciutadana. Anduiza (2004) presenta l'educació com el component que dota als individus no només de les habilitades per assimilar la informació política, sinó també d'aptituds molt valorables en els entorns polítics com la capacitat de relacionar-se en grup, d'organitzar-se i també de prendre decisions.

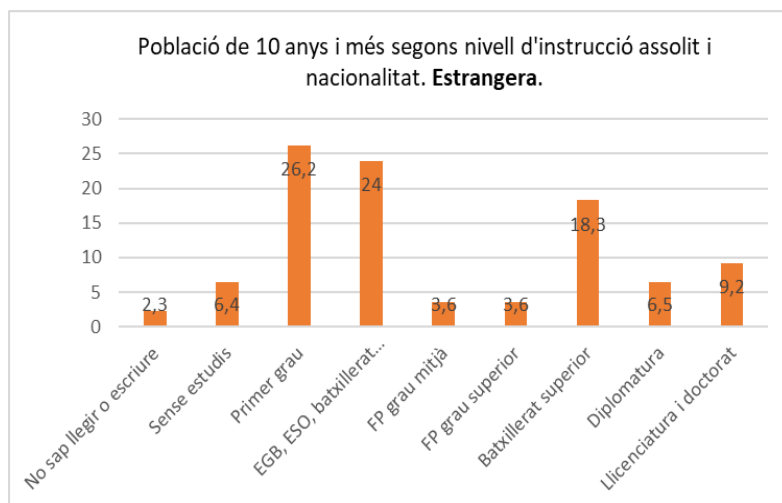
Els gràfics 1 i 2 mostren que no hi ha diferències significatives entre els nivells educatius de la població estrangera i l'autòctona. Les xifres són força similars per la qual cosa l'educació no seria una variable diferencial respecte al grau d'implicació política d'ambdós grups i, per tant, s'haurien de tenir en compte altres factors explicatius, com per exemple l'interès per la política, donat que tenir les habilitats cognitives per interpretar la informació política no implica necessàriament estar interessat a fer-ho.

Gràfic 1: *Nivell d'estudis dels catalans autòctons*

Nota: elaboració pròpia a partir de dades de l'IDESCAT

Gràfic 2: *Nivell d'estudis de les persones d'altres nacionalitats*

Nota: elaboració pròpia a partir de dades de l'IDESCAT

En atenció a tot això podem inferir que una desigualtat de partida en termes socioeconòmics es converteix en una desigualtat política no només en l'àmbit participatiu, sinó també de representació, ja que el fet que alguns grups socials comptin amb més recursos per poder traslladar les seves demandes i formar part dels processos polítics de presa de decisió comporta un augment de les influències i de poder d'aquests grups a l'hora de marcar la distribució de les preferències i els temes de l'agenda. De manera que la falta de participació de determinats sectors minoritaris de la societat que no tenen poder per introduir les seves demandes a l'agenda política acaba significat la no canalització de les seves necessitats que no es veuran traduïdes en polítiques públiques.

Si tenim en compte que algunes de les zones de Catalunya amb un nivell socioeconòmic més baix -segons l'índex socioeconòmic territorial elaborat per l'IDESCAT- com són Salt, Santa Coloma de Gramenet o Badalona són també les que tenen un important volum d població d'origen estranger, el que ens diu la evidència és que tenim barris abandonats políticament. Barris amb taxes de participació electoral molt baixes d'on els partits polítics no poden treure rèdit electoral i, per tant, les inversions en millores en aquests barris no són la prioritat. Alhora, això descoratja a les persones que hi viuen, que tenen la percepció de què la seva participació és residual i no servirà per res entrant així en un cercle de desalineament i desafecció que separen considerablement a representants i representats.

3. Hipòtesis

Estipulada la pregunta inicial de recerca, i explorada la literatura acadèmica corresponent, a continuació es formulen 3 temptatives de resposta:

Hipòtesi 1: la participació política de les persones d'origen estranger és, en general, més electoral que associativa.

Hipòtesi 2: l'elevat índex d'abstenció de les persones d'origen estranger està principalment relacionat amb un sentiment generalitzat de desafecció política.

Hipòtesi 3: les condicions socioeconòmiques desfavorables de les persones d'origen estranger dificulten la participació política efectiva d'aquest col·lectiu.

La primera hipòtesi ve a assenyalar una pauta en el comportament polític de les persones d'origen estranger que les situa en espais més aviat no institucionalitzats i/o civils. D'aquí que la segona aprofundeixi en aquesta qüestió presentant la desafecció com la principal variable que explicaria aquesta tendència, entenent per desafecció política el distanciament, desinterès i percepció negativa que les persones tenen del sistema i els representants polítics que els porten a allunyar-se de la política en general. Pel que fa a la tercera hipòtesis, aquesta emfatitza la influència que tenen les característiques socioeconòmiques -com per exemple la situació laboral- en la capacitat d'involucrar-se políticament. Aquestes hipòtesis seran contrastades mitjançant l'anàlisi de les dades de les enquestes del CEO –que són la forma quantificable de determinar si la realitat empírica s'ajusta a les prediccions- juntament amb les explicacions complementàries fruit de les entrevistes realitzades.

4. Disseny metodològic

En coherència amb l'objectiu d'aquesta investigació i les hipòtesis plantejades, el disseny metodològic combina anàlisi de dades quantitatives -principalment a partir de l'exploració de bases de dades del Baròmetre d'Opinió Política del CEO- i tècniques qualitatives com les entrevistes semiestructurades a persones d'origen estranger involucrades activament en política i altres agents clau amb coneixements en matèria de migracions, integració social i política.

El present treball es divideix en dos blocs analítics principals -participació electoral i altres formes de participació- i un tercer bloc de discussió de resultats de l'exploració estadística que presenta les principals troballes de la investigació posades en relació amb els continguts del marc conceptual inicial i la informació obtinguda de les entrevistes.

El primer apartat, que ocupa l'estudi de la participació electoral, es durà a terme a partir de l'exploració de bases de dades del CEO amb la finalitat de conèixer les dinàmiques de vot de les persones d'origen estranger a Catalunya. La unitat d'anàlisi són les persones amb nacionalitat espanyola nascudes a Europa i la resta del món i que al llarg de l'anàlisi apareixen englobades sota el concepte "POE⁴". En aquest apartat s'analitzaran les respostes relatives a la participació electoral a partir del record de vot dels enquestats en eleccions passades. Es tracta d'una primera part d'anàlisi longitudinal que presenta l'evolució de la participació electoral de les persones d'origen estranger a les eleccions del Parlament de Catalunya des del 2013 al 2020, agafant aquest últim any com a base pels encreuaments entre variables que marquen la segona part de l'exploració. La variable dependent serà "*participació parlament*" i les variables independents a partir de les quals estudiar la variació d'aquesta seran "*sexe*", "*interès per la política*" "*informació política*", "*satisfacció democràcia*" i "*auto ubicació ideològica*".

---

⁴ Persones d'origen estranger

Amb relació al segon bloc analític, relatiu a la participació no electoral, per la població naturalitzada nascuda fora de l'estat espanyol s'utilitzarà la base desades del Baròmetre d'Opinió política del 2020 (3a onada) per tal d'analitzar les respostes a la pregunta sobre altres formes de participació política. En aquest cas l'objectiu és conèixer en quins espais participatius es troben més actives les persones d'origen estranger, a més de realitzar una exploració de les variables socioeconòmiques que podrien tenir alguna influència sobre aquesta: *situació laboral, nivell d'estudis i ingressos econòmics*.

És necessari, però, tenir en consideració algunes limitacions metodològiques a les quals s'enfronta aquesta investigació a l'hora d'analitzar quantitativament la participació electoral de les persones d'origen estranger. En primer lloc, la mostra dels baròmetres del CEO només representa a la població naturalitzada nascuda fora de l'Estat espanyol, ja que les enquestes no diferencien entre població catalana d'origen català o d'origen estranger. Per tant, a l'hora de fer comparatives entre POE i persones autòctones una de les qüestions que cal tenir present és que entre les segones també hi ha persones d'origen estranger que han nascut a Catalunya i han passat per un procés de naturalització per la via institucional, donat que a Espanya l'adquisició de la nacionalitat no és per ius solis -per haver nascut al territori-, sinó per ius sanguinis -en funció de l'origen dels pares-.

Un altre grup que queda exclòs d'aquest anàlisi són les POE amb permís de residència. Aquestes persones no poden votar a les eleccions autonòmiques ni a les generals tot i que, en alguns casos concrets, podrien votar a les eleccions municipals. Això no obstant, la manca de dades estadístiques sobre la participació electoral d'origen migrant en l'àmbit local no permet a aquesta investigació elaborar un anàlisi exhaustiu. L'únic indicador que aporta informació al respecte és el nombre de persones inscrites en el CERE que, generalment, acaba distant bastant del nombre de persones que s'acaben presentant a les urnes.

Un altre aclariment metodològic pertinent té a veure amb la qüestió de gènere. Són molts els estudis que han analitzat la participació política des d'un enfocament interseccional que assenyala les diferències participatives entre homes i dones en els diferents espais polítics que d'entrada s'havien ignorat en alguns estudis clàssics.

En aquest sentit, per la dimensió d'aquest treball i el temps del qual es disposa no és possible fer una distinció en profunditat entre la participació electoral dels homes i la de les dones d'origen estranger, ja que és un tema que ocuparia tota una tesi, però es farà una breu exploració a partir de l'encreuament de la variable "*sexe*" amb les variables "*interès per la política*", "*participació parlament*" i "*situació laboral*".

La investigació, doncs, parteix d'una perspectiva conductista que s'interroga pels motius que explicarien el comportament polític d'aquest segment de la població d'acord amb el que podem observar de les enquestes del CEO i aportant algunes possibles explicacions a aquestes observacions empíriques. L'enquesta és una de les tècniques d'investigació social més utilitzada pel que fa a l'anàlisi de dades quantitatives, ja que ens permet fer inferències o generalitzacions sobre una determinada població a partir de la conducta d'una mostra més petita i representativa d'aquesta. En aquest sentit, l'enquesta serà la tècnica metodològica emprada per analitzar i presentar una aproximació al comportament polític i electoral de les persones d'origen estranger a partir de les dades del Baròmetre d'Opinió Política del CEO.

Les bases de dades emprades per l'anàlisi de la participació electoral i no electoral s'han escollit per una qüestió purament tècnica. Donat que no hi ha dades sobre participació política no electoral anteriors al Baròmetre del 2014 i posteriors al del 2020 s'ha optat per fer servir l'interval temporal 2013-2020. S'inclou l'any 2013, ja que tot i que només aporta informació sobre participació electoral i no d'altres formes de participació, els anys immediatament anteriors són rellevants pel que fa a context polític a Catalunya.

Degut a la falta de dades estadístiques relatives únicament a aquest grup de la societat, el primer pas per dur a terme aquest anàlisi, ha estat realitzar un procés de neteja de les bases de dades del CEO per així poder manipular només les variables d'interès per la investigació. Això s'ha fet extraient la informació dels següents Baròmetres d'Opinió:

- Baròmetre d'Opinió Política. 3a onada 2020
- Baròmetre d'Opinió Política. 3a onada 2019
- Baròmetre d'Opinió Política. 3a onada 2018
- Baròmetre d'Opinió Política. 3a onada 2017

- Baròmetre d'Opinió Política. 1a onada 2016
- Baròmetre d'Opinió Política. 3a onada 2015
- Baròmetre d'Opinió Política. 2a onada 2014
- Baròmetre d'Opinió Política. 2a onada 2013

La diferent elecció d'onades també té a veure amb una qüestió tècnica. Primer s'ha agafat l'onada en la qual és pregunta per altres formes de participació política. Després, com és el cas de l'any 2013 i 2017, que no inclouen aquesta informació, s'ha optat per triar l'onada amb la mostra més gran de població d'origen estranger per tal que l'estudi sigui el més representatiu possible.

Com ja s'ha avançat, en aquest treball s'ha utilitzat l'entrevista semiestructurada per la recollida d'informació qualitativa que complementa la informació quantitativa de les enquestes. L'entrevista semiestructurada és una eina d'investigació qualitativa perquè permet aprofundir tant en algunes idees recollides al marc teòric, com en la relació entre la integració social i l'interès i la predisposició de participar políticament, la influència dels recursos en la participació política o la capacitat introduir temes a l'agenda política. La informació obtinguda de les entrevistes serveix a aquesta investigació per interpretar les dades del CEO i complementar la informació extreta de la literatura ja existent per tal de construir un marc reflexiu sobre els factors -materials i no materials- que influeixen en la participació política d'aquest segment de la població.

La mostra entrevistada és heterogènia i multidisciplinària per tal d'obtenir informació sobre el tema des de diversos punts de vista que ajudin a entendre millor la complexitat de la relació entre factors. S'ha entrevistat a persones, majoritàriament d'origen estranger, vinculades acadèmicament i laboralment a àmbits com la sociologia, la ciència política, l'antropologia, a altres estudis específics sobre migració i també representants de les institucions polítiques de Catalunya. Algunes de les persones entrevistades, més enllà dels coneixements teòrics o tècnics que poden aportar segons la disciplina a la qual pertanyen, són persones activament involucrades en espais polítics i en projectes

antiracistes, per la qual cosa la seva opinió no només emana dels coneixements teòrics adquirits a les diferents disciplines, sinó també de la seva pròpia experiència.

A continuació les persones que han sigut entrevistades (per ordre d'entrevista):

Daniela Gil, Sociòloga, militant i membre de la sectorial de Ciutadania i Migracions d'ERC

Ana Lucía Olivos, politòloga i especialista en migració i interculturalitat

Ilene Glasser, especialista en migracions, cultura islàmica i coordinadora del programa d'inserció laboral de la Fundació Diagrama

Marc H. Vallés, professor associat de la Universitat de Girona amb línies d'investigació relacionades amb el pluralisme cultural i jurídic, identitat sociocultural i etnicitat.

Khalid Ghali Bada, psicòleg, antropòleg i comissionat de Diàleg Intercultural i Pluralisme Religions de l'Ajuntament de Barcelona

Jess González Herrera, politòloga especialista en Societats Africanes i Comunicació Pel Canvi Social i diputada del Parlament de Catalunya.

A continuació s'esmenten les persones o entitats amb les quals s'ha contactat però que, o bé no s'ha obtingut resposta, o per raons d'agenda no s'ha pogut concedir l'entrevista (sense rellevància en l'ordre seguit):

Yeison Garcia, politòleg i activista antiracista membre de Espacio Afro i RegularizaciónYA

Míriam Hatibi, consultora de comunicació i activista antiracista

Desireé Bela, escriptora, comunicadora i activista antiracista

Safia El Aaddam, comunicadora i activista per l'extensió del dret a sufragi

Eunice Romero, politòloga i directora general de Migracions, Refugi i Antiracisme de la Generalitat de Catalunya

Ricard Zapa, professor titular de teoria política a la Universitat Pompeu Fabra amb línies d'investigació en temes de ciutadania i migracions a les democràcies liberals.

SOS racisme Catalunya

Espacio del Inmigrante del Raval

Espai Antiracista de Salt

Vot x tothom

Associació AMIC

Transcrites les entrevistes, el procés d'anàlisi i extracció de la informació rellevant serà el següent:

1. Delimitar i plantejar les categories d'interès per la investigació partint de les idees o conceptes principals del marc teòric. Les categories escollides són: dret a sufragi, integració, sentiment de pertinença i recursos socioeconòmics.
2. Lectura de cada entrevista en profunditat per identificar a les respostes la informació més rellevant per cada categoria.
3. Extreure de cada entrevista les cites que expressin la informació més important corresponent a cada categoria i que pugui donar resposta o estigui relacionada amb els resultats obtingut a l'anàlisi empíric.

5. Anàlisi de la participació política de les persones d'origen estranger a Catalunya

El següent apartat recull l'anàlisi quantitatiu de la participació política de les persones d'origen estranger enquestades als Baròmetres d'Opinió Política del CEO. Depenent del tipus de tècnica que s'estigui utilitzant la mostra serà el conjunt dels enquestats entre 2013 i 2020 quan l'anàlisi sigui evolutiu, o bé només els enquestats del 2020 en el cas dels encreuaments.

5.1. Participació electoral

De les diferents formes de participació política ciutadana, la participació electoral és la forma tradicional i el principal eix vertebrador de les democràcies representatives. Idealment, s'ha considerat com la forma participativa més igualitària, ja que d'entrada el dret a vot és per tota la ciutadania i, per tant, qualsevol membre de ple dret de la comunitat política - independentment dels seus recursos- té la possibilitat i la llibertat de decidir emetre o no el seu vot el dia de les eleccions, contribuint així en l'elecció dels representants polítics encarregats d'exercir la sobirania nacional.

Tant a Catalunya, com a la resta d'Espanya i altres països europeus, la participació electoral és la forma participativa més exercida per part de la ciutadania i a continuació es presenten dues de les possibles explicacions a aquest fet. En primer lloc, anar a votar un cop cada quatre anys té uns costos mínims en comparació amb altres formes de participació política que requereixen una major inversió de recursos com el temps, els coneixements o, en alguns casos, també d'una inversió econòmica. Una segona explicació tindria a veure amb una cultura política democràtica més o menys consolidada dins la societat catalana. Com s'ha esmentat prèviament, el vot és un dels pilars de la democràcia representativa, de manera que es dona una interiorització de l'exercici del vot com una norma cívica i una manera d'estar en sintonia amb el sistema polític.

Els factors que influeixen en la participació electoral es poden agrupar en tres categories principals. La primera té a veure amb les característiques individuals que determinen la

posició social de les persones. L'edat, el gènere o els ingressos, són algunes d'aquestes característiques, ja que els anàlisis electorals mostren com la gent més jove o les persones en situacions socioeconòmiques desfavorables són grups socials que, generalment, voten menys. Pel que fa al gènere, també s'ha demostrat que hi ha diferències significatives a escala ideològica i partidista entre homes i dones.

La segona categoria, referida al context en el qual s'emmarquen les eleccions, posa l'èmfasi en qüestions com la tipologia de sistema polític –si és més o menys pluralista–; el tipus de comicis, donat que generalment tenen més rellevància les eleccions generals o parlamentàries que les municipals o europees; i un cens electoral implícit, es a dir, realitzat per l'administració sense que els ciutadans hagin de realitzar cap registre previ al dia de les eleccions, també beneficia la participació electoral.

La tercera categoria, que fa referència a les actituds polítiques dels individus està associada a la concepció subjectiva dels mateixos electors respecte de diferents factors que involucren l'àmbit polític. En aquest sentit, per estudiar el comportament electoral cal tenir en consideració qüestions com l'interès que tenen els electors per la política, si estan informats sobre l'actualitat política, si tenen clara la seva posició ideològica en l'espectre polític o si estan satisfets amb el funcionament de les institucions i del sistema democràtic. Aquestes variables actitudinals serveixen per mesurar el grau de politització i la confiança que tenen els individus cap al sistema.

5.1.1 Evolució

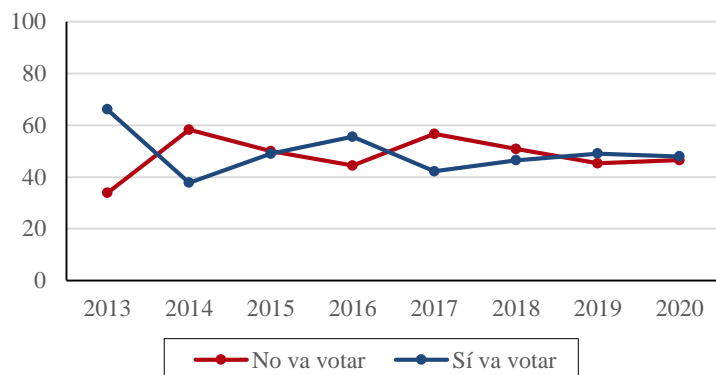
Aquest apartat introdueix primerament una descripció i representació gràfica de l'evolució de la participació electoral al Parlament de Catalunya els darrers anys a partir del vot recordat de les persones enquestades. S'estableix una comparativa entre autòctons i POE nascudes fora de l'Estat espanyol per tal de distingir diferències significatives les causes de les quals seran discutides posteriorment.

El següent pas és l'anàlisi de la relació entre actituds polítiques i participació electoral, agafant com a base només les persones nascudes fora de l'estat Espanyol i realitzant

encreuaments de variables per observar les interaccions que es donen i extreure'n les conclusions pertinents d'acord amb les bases teòriques sobre les quals s'articula aquest treball.

La pregunta que fa el CEO - *En concret, quina de les següents frases descriu millor la seva situació en les passades eleccions al Parlament de Catalunya del ... de ... de ...?*- contempla 5 opcions de resposta⁵ de les quals 4 es corresponen amb no haver anat a votar . En aquest sentit, s'ha optat per presentar les dades agrupades per una millor lectura del gràfic, tenint en compte que al llarg de l'anàlisi es fa referència a les dades més significatives i que a les taules 10 i 11 de l'annex 1 es pot consultar tota la informació desgranada.

Gràfic 3: *Evolució de la participació electoral de les POE.* Resultats expressats en percentatges

Nota: elaboració pròpia a partir de les dades del CEO

Tal com es pot observar en el gràfic, la proporció de les POE que han exercit el seu dret a vot als comicis autonòmics i la de les que no ho han fet són molt similar tret dels anys 2014 i 2017 on la diferència es nota considerablement més. L'any 2014 un 58.23% de les POE enquestades afirmava no haver votat a les eleccions del Parlament de Catalunya del 2012, la qual cosa suposa un augment respecte de l'any 2013 que representa els màxims participatius dels anys que s'estan analitzant. És manté una cert equilibri entre els votants i els

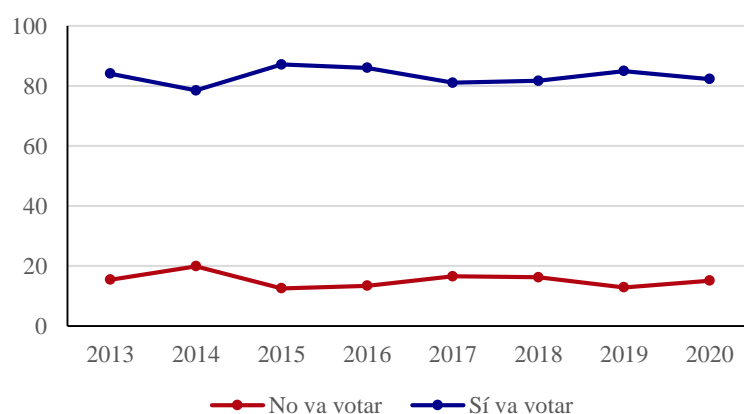
⁵ No vaig votar perquè no podia (edat, malaltia...) - 2. No vaig votar - 3. Vaig pensar en anar a votar, però no ho vaig fer. - 4. Habitualment voto, però aquesta vegada no. - 5. Estic segur/a que vaig votar

abstencionistes fins l'any 2017 quan torna a disminuir la participació electoral d'aquest segment de la població, de manera que un 56.66% de les POE que podia votar declara no haver-ho fet.

El següent gràfic recull l'evolució de la participació electoral de les persones autòctones, és a dir, persones nascudes a Catalunya i a altres CCAA.

Gràfic 4: *Evolució participació electoral persones nascudes a Catalunya i altres CCAA.*

Resultats expressats en percentatges

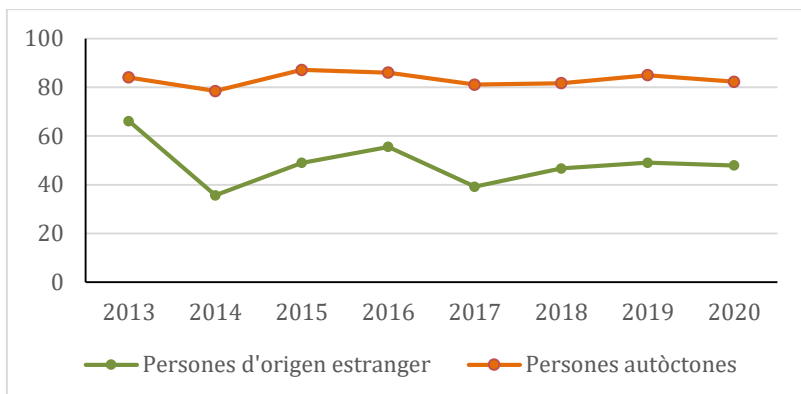
Nota: elaboració pròpia a partir de les dades del CEO

El gràfic mostra de forma molt clara com al llarg d'aquests anys la tendència participativa dels catalans autòctons es manté estable en nivells molt alts, amb una única i mínima variació l'any 2014 que suposa un augment de 4 punts percentuals en la proporció d'abstencionistes respecte a la proporció dels enquestats de l'any anterior. Tot i així, la taxa de participació electoral declara continua sent molt alta, superant majoritàriament el 80% de participació.

A continuació es presenta un gràfic que agrupa aquestes dades relatives a les persones d'origen estranger i les autòctones que sí van votar per tal de veure de manera conjunta i molt més visual la diferència en termes de participació electoral.

Gràfic 5: *Evolució de la participació a les eleccions del Parlament de Catalunya segons lloc de naixement. Resultats expressats en percentatges*

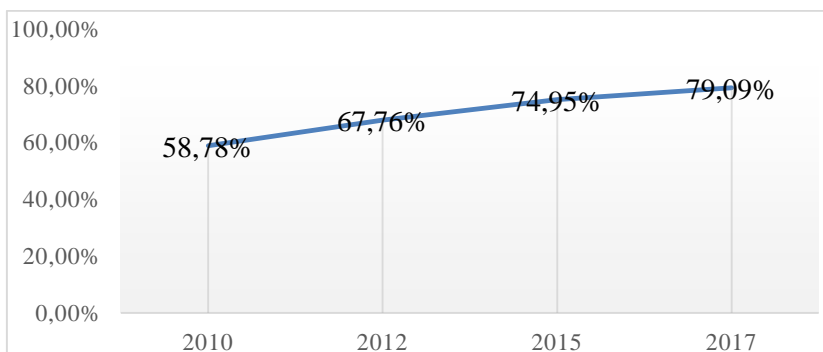

Nota: elaboració pròpia a partir de dades del CEO

Agrupant les dades de les persones que afirmen haver votat a les eleccions es fa visualment notòria la diferència entre la participació electoral de les persones autòctones i de les persones d'origen estranger. La participació electoral dels autòctons és regular i se situa per sobre del 80%, mentre que la de les POE de mitjana no arriba al 50%. Això ens deixaria amb una primera conclusió i és que les persones naturalitzades d'origen estranger presenten uns índexs d'abstenció electoral molt més elevats en comparació amb la de la població autòctona.

A continuació es presenta un gràfic amb la participació real a les eleccions del Parlament de Catalunya coincidents amb l'interval temporal de l'anàlisi de la participació declarada.

Gràfic 6: *Participació real al Parlament de Catalunya 2010-2017*

Nota: elaboració pròpia a partir de dades del CEO (Baròmetre d'Opinió Política 3º onada 2020)

Si comparem aquestes xifres amb les del gràfic 5 -relatiu a la participació electoral declarada de les persones autòctones- podem observar un decalatge important entre la proporció dels que afirmen haver anat a votar i els que ho van fer realment. És crucial tenir clara aquesta asimetria entre participació declarada i participació real quan s'analitza el comportament electoral dels individus perquè, si bé a Catalunya votar és un dret i no una obligació, es tracta d'una acció molt ben valorada socialment de manera que no tothom que no vota ho manifesta públicament, i menys encara en una enquesta sobre participació política. Amb tot i això, la participació declarada és un bon indicador que ens permet tenir una idea aproximada sobre la participació real donat que com més alt sigui el percentatge de persones que assegurin que voten o han votat, major és també el percentatge dels que realment ho fan.

Tenint en consideració aquesta tendència -tot i que no es pot saber la participació electoral real per lloc de naixement o origen donat que el vot és secret- podem apuntar a una participació electoral encara més baixa de les persones d'origen estranger. Atès que el percentatge de persones que afirmen haver votat en alguna de les eleccions celebrades els últims deu anys no supera de mitjana el 50%, és molt probable que el percentatge dels que ho hagin fet realment estigui per sota d'aquesta xifra. La qual cosa posa de manifest la poca incidència d'aquest col·lectiu en l'elecció dels representants polítics.

5.1.2 Encreuaments

Són diversos els autors que assenyalen la influència de l'interès per la política en la participació política no només en l'àmbit electoral, sinó també en altres espais. Generalment, un alt nivell d'interès pels afers polítics, independentment de la satisfacció o no amb el sistema polític, les institucions o els governants, indica una major probabilitat de participar electoralment. No obstant això, existeix una abstenció ideològica o *antisistema* per part de determinats sectors o individus altament polititzats i amb un interès per la política important, però que qüestionen el sistema democràtic i les seves institucions i que, per tant, perceben les eleccions com una forma de mantenir l'estatu quo i la seva no participació és una forma de protesta.

La pregunta *-Em podria dir si a vostè la política li interessa molt, bastant, poc o gens?-* és una més rellevant a l'hora d'explorar les actituds que tenen els enquestats davant la política per tal de poder estudiar i explicar, en certa manera, el comportament polític de la ciutadania. En aquest sentit, la següent taula mostra la relació entre el grau d'interès per la política per part de les POE i la seva participació electoral declarada al Parlament de Catalunya.

Taula 3: *Participació a les eleccions del Parlament de Catalunya segons el grau d'interès per la política*

PART_PARL			INTERES_POL				Total	
			Bastant	Gens	Molt	No ho sap		
Estic segur que vaig votar	Recuento		19	13	12	1	24	69
	% dentro de PART_PARL		27,5%	18,8%	17,4%	1,4%	34,8%	100,0%
Habitualment voto per aquesta vegada no	Recuento		0	1	0	0	0	1
	% dentro de PART_PARL		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
No contesta	Recuento		0	1	0	0	0	1
	% dentro de PART_PARL		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
No ho sap	Recuento		0	2	0	0	5	7
	% dentro de PART_PARL		0,0%	28,6%	0,0%	0,0%	71,4%	100,0%
No vaig votar	Recuento		6	10	2	0	12	30
	% dentro de PART_PARL		20,0%	33,3%	6,7%	0,0%	40,0%	100,0%
No vaig votar perquè no podia (edat, malaltia...)	Recuento		9	5	2	0	18	34
	% dentro de PART_PARL		26,5%	14,7%	5,9%	0,0%	52,9%	100,0%
Vaig pensar en anar però no ho vaig fer	Recuento		0	0	1	0	1	2
	% dentro de PART_PARL		0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	50,0%	100,0%
Total	Recuento		34	32	17	1	60	144
	% dentro de PART_PARL		23,6%	22,2%	11,8%	0,7%	41,7%	100,0%

Tal com es pot observar, el 44,9% de les POE que afirmen haver votat a les eleccions del 2017 s'interessen bastant o molt per la política, mentre que un 53,6% declara poc o gens d'interès per aquesta. El grau d'interès per la política és encara més reduït entre aquelles persones que no van anar a votar, fos perquè no podien o perquè no volien. Dels que no van votar perquè no podien només un 32,4% s'interessa bastant o molt per la política, un interès que es desploma entre els que no van anar a votar -sense més explicació-, ja que només un 26,7% del total d'aquest grup mostra algun tipus d'interès pels afers polítics.

Així doncs, i considerant la norma general de què l'interès per la política és un factor clau per la participació política, aquesta taula posa de manifest un interès molt baix entre els que no voten, però també un percentatge molt significatiu dels que tot i haver votat, no tenen interès en la política.

La informació és un altre recurs polític essencial per l'estudi del comportament polític dels individus. El seguiment de l'actualitat política pels mitjans de comunicació i per altres canals institucionals o per xarxes socials dota als individus d'una major capacitat per entendre i fer una avaluació del que passa al seu entorn, quins són els temes de rellevància política del moment, construir una visió del món i ordenar preferències des de la seva posició social. Un major grau d'informació política també serveix per conèixer els processos i mecanismes participatius -institucionalitzats o semi institucionalitzats- que el sistema posa a disposició de la ciutadania.

No obstant això, el tema de la informació presenta també una sèrie de limitacions. Primer, que no tothom té la mateixa facilitat per accedir a la informació política i processar-la de manera correcta. Torna a tractar-se d'una qüestió travessada per altres eixos com el nivell educatiu o la falta de temps i dedicació que accentuen l'escletxa entre la població que té l'accés a la informació i la que no. A més, la informació no sempre és perfecta ni correcta. La divulgació d'informació falsa no és una particularitat dels nostres dies, però sí que ha anat agafant força el fenomen de les *fake news* en una era informativa caracteritzada cada cop més per la fugacitat. En aquest sentit, els individus ja no només han d'estar informats, sinó que s'han d'assegurar que la informació que reben no és fraudulenta.

Per analitzar la relació entre el grau d'informació i la participació electoral de les POE s'utilitza la següent pregunta que fa el CEO amb l'objectiu de mesurar els nivells subjectius d'informació sobre la política: *Es considera vostè molt, bastant, poc, o gens informat/ada del que passa en política?* Tot seguit es presenta una taula que mostra l'encreuament entre les variables *part_parl* i *info_pol* per tal d'identificar quines són les tendències participatives segons la variació en el grau d'informació, tot i que no és possible inferir una relació directa.

Taula 4: Participació a les eleccions del Parlament de Catalunya segons el grau d'informació política

		INFO_POL					Total	
		Bastant	Gens	Molt	No ho sap	Poc		
PART_PARL	Estic segur que vaig votar	Recuento	25	3	13	0	28	69
		% dentro de PART_PARL	36,2%	4,3%	18,8%	0,0%	40,6%	100,0%
	Habitualment voto per aquesta vegada no	Recuento	0	0	0	0	1	1
		% dentro de PART_PARL	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	No contesta	Recuento	1	0	0	0	0	1
		% dentro de PART_PARL	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	No ho sap	Recuento	3	0	0	0	4	7
		% dentro de PART_PARL	42,9%	0,0%	0,0%	0,0%	57,1%	100,0%
	No vaig votar	Recuento	5	3	4	1	17	30
		% dentro de PART_PARL	16,7%	10,0%	13,3%	3,3%	56,7%	100,0%
	No vaig votar perquè no podia (edat, malaltia...)	Recuento	13	1	1	0	19	34
		% dentro de PART_PARL	38,2%	2,9%	2,9%	0,0%	55,9%	100,0%
	Vaig pensar en anar però no ho vaig fer	Recuento	1	0	0	0	1	2
		% dentro de PART_PARL	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	100,0%
	Total	Recuento	48	7	18	1	70	144
		% dentro de PART_PARL	33,3%	4,9%	12,5%	0,7%	48,6%	100,0%

A simple vista es pot observar que, a un extrem, els que van votar a les eleccions es consideren molt o bastant informats en l'àmbit polític (un 55%), mentre que a l'altre extrem, d'entre els abstencionistes, els que no van anar a votar estan majoritàriament poc o gens informats sobre l'actualitat política (66,7%). Aquest últim percentatge augmenta si afegim els que no van anar a votar perquè no podien. En aquest cas, dels abstencionistes en conjunt, un 76,4% afirma estar poc o gens informat.

Així doncs, les dades producte d'aquest encreuament mostren dues tendències que expressen empíricament allò que les explicacions sobre la influència de la informació en la participació electoral han assenyalat en els diferents estudis sobre el comportament electoral. Per una banda, tenim que les POE menys informades políticament, en termes generals, són les que menys voten. I, per l'altra, que les persones que asseguren haver votat estan majoritàriament informades, amb un percentatge similar al dels autòctons enquestats.

Són molts els estudis que apunten a una creixent insatisfacció de la ciutadania amb el sistema democràtic -no només a escala nacional, sinó també a la resta d'Europa-, sobretot a partir de la dècada dels 2000. Hi ha acadèmics que han emmarcat la problemàtica a partir de les evidències empíriques que mostren l'afebliment de les democràcies liberals i d'altres que s'han centrat a analitzar la percepció que té la ciutadania de les institucions democràtiques. Així doncs, les bases teòriques i empíriques que han intentat donar explicació a la relació

entre el grau de satisfacció amb el sistema democràtic i la participació electoral apunten cap a una premissa principal: les persones que mostren un grau de satisfacció amb el funcionament de la democràcia, generalment, participen més electoralment que aquelles més descontentes amb el sistema i que acaben optant per altres vies de caràcter més associatiu o de protesta.

La pregunta *-Està vostè molt, bastant, poc o gens satisfet/a amb el funcionament de la nostra democràcia?-* que s'analitza a continuació recull la percepció que les persones d'origen estranger tenen respecte del funcionament i la qualitat del sistema democràtic d'acord amb uns criteris subjectius donat que cada persona pot tenir una opinió diferent del que és o no és una bona democràcia.

Taula 5: *Participació a les eleccions del Parlament de Catalunya segons el grau de satisfacció amb el sistema democràtic*

		SATIS_DEMO						
		Bastant satisfet/a	Gens satisfet/a	Molt satisfet/a	No ho sap	Poc satisfet/a	Total	
PART_PARL	Estic segur que vaig votar	Recuento	22	6	3	0	38	69
		% dentro de PART_PARL	31,9%	8,7%	4,3%	0,0%	55,1%	100,0%
	Habitualment voto per aquesta vegada no	Recuento	0	0	0	0	1	1
		% dentro de PART_PARL	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	No contesta	Recuento	0	0	0	0	1	1
		% dentro de PART_PARL	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	No ho sap	Recuento	4	1	0	0	2	7
		% dentro de PART_PARL	57,1%	14,3%	0,0%	0,0%	28,6%	100,0%
	No vaig votar	Recuento	6	4	3	2	15	30
		% dentro de PART_PARL	20,0%	13,3%	10,0%	6,7%	50,0%	100,0%
	No vaig votar perquè no podia (edat, malaltia...)	Recuento	14	2	0	0	18	34
		% dentro de PART_PARL	41,2%	5,9%	0,0%	0,0%	52,9%	100,0%
	Vaig pensar en anar però no ho vaig fer	Recuento	0	0	0	0	2	2
		% dentro de PART_PARL	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Total		Recuento	46	13	6	2	77	144
		% dentro de PART_PARL	31,9%	9,0%	4,2%	1,4%	53,5%	100,0%

D'entrada, l'encreuament entre aquestes dues variables ens permet constatar que hi ha un sentiment generalitzat de malestar amb la democràcia tant per part dels que declaren haver votat com pels que no. No obstant això, contràriament a la premissa esmentada, destaca el fet que el percentatge d'insatisfets dels que van votar (66,76%) sigui superior al dels abstencionistes (62,12%).

Algunes explicacions possibles, d'acord amb la literatura emprada per aquesta investigació, apuntarien a una qüestió de falta d'alternativa viable, donat que tot i les mancances que presenta la nostra democràcia, continua arrelada la idea que no hi ha una millor forma d'organització política. No només això, sinó que si tenim en compte que gran part de les persones migrants a Catalunya vénen de països generalment poc o gens democràtics, no és d'estranyar que, malgrat no estar del tot satisfets amb el funcionament del sistema democràtic, continuïn considerant els processos electorals un dels pilars del funcionament del país. A més, és necessari recuperar aquí la idea que la participació electoral és la forma de participació que implica menys costos, per la qual cosa la manera més senzilla de vetllar pels interessos és confiar-los en un partit afí.

L'autoubicació ideològica és un altre factor determinant que afecta la decisió de participar o no políticament i a Europa es considera un dels principals indicadors del grau de politització dels individus. Quan parlem d'autoubicació ideològica ens estem referint a la posició en la qual se situen els individus en l'eix esquerra-dreta de l'espectre polític que és un dels eixos tradicionals que han dividit les societats.

En aquest cas també trobem diversos estudis i teories que han volgut contribuir a l'estudi del comportament electoral intentant explicar l'impacte que té la ideologia -com a valor polític- en el vot dels electors. Així doncs, es pot parlar d'una estreta relació entre ideologia i vot, ja que la ideologia permet la construcció d'una determinada visió sobre l'entorn polític, els objectius o necessitats que comparteixen els membres d'un col·lectiu i també la forma d'actuar per satisfer aquestes necessitats. No obstant, no tothom té identificada la seva ideologia i això dóna pas a confusions i autoubicacions poc realista en l'eix esquerra-dreta.

Amb relació a això, el CEO formula la pregunta de la següent manera: "*Quan es parla de política, normalment s'utilitzen les expressions esquerra i dreta. Em pot dir on s'ubicaria vostè en una escala del 0 al 10, on 0 significa extrema esquerra i 10 extrema dreta?*". Aquesta pregunta servirà per conèixer el grau de politització dels enquestats d'origen estranger i veure la relació que té amb la participació política a partir de l'encreuament entre la variable autoubicació ideològica i participació en el Parlament de Catalunya.

Taula 6: Participació a les eleccions del Parlament de Catalunya segons l'autoubicació ideològica

			IDEOLOGIA												Total
			1	2	3	4	5	6	7	8	Extrema dreta	Extrema esquerra	No contesta	No ho sap	Total
PART_PARL	Estic segur que vaig votar	Recuento	0	4	12	7	24	4	2	3	3	3	2	5	69
		% dentro de PART_PARL	0,0%	5,8%	17,4%	10,1%	34,8%	5,8%	2,9%	4,3%	4,3%	4,3%	2,9%	7,2%	100,0%
	Habitualment voto per aquesta vegada no	Recuento	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
		% dentro de PART_PARL	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	No contesta	Recuento	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
		% dentro de PART_PARL	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	No ho sap	Recuento	0	0	2	1	2	1	0	0	0	0	0	0	7
		% dentro de PART_PARL	0,0%	0,0%	28,6%	14,3%	28,6%	14,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	14,3%	100,0%
	No vaig votar	Recuento	2	2	2	1	11	0	3	0	0	2	0	7	30
		% dentro de PART_PARL	6,7%	6,7%	6,7%	3,3%	36,7%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	6,7%	0,0%	23,3%	100,0%
	No vaig votar perquè no podia (edat, malaltia...)	Recuento	3	3	2	6	12	1	1	1	3	0	1	1	34
		% dentro de PART_PARL	8,8%	8,8%	5,9%	17,6%	35,3%	2,9%	2,9%	2,9%	8,8%	0,0%	2,9%	2,9%	100,0%
	Vaig pensar en anar però no ho vaig fer	Recuento	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	2
		% dentro de PART_PARL	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Total		Recuento	5	9	19	15	50	6	7	5	6	5	3	14	144
		% dentro de PART_PARL	3,5%	6,3%	13,2%	10,4%	34,7%	4,2%	4,9%	3,5%	4,2%	3,5%	2,1%	9,7%	100,0%

En primer lloc, aquesta taula ens permet observar que tant els votants com els abstencionistes d'origen estranger se situen, en termes generals, més al centre (34,7%) de l'espectre ideològic representat pel valor 5. No obstant això, es pot apreciar una tendència més cap a l'esquerra amb les posicions 1, 2 i 3 on s'ubica el 22,9% dels enquestats, enfront del 8,3% que se situa a la dreta representada per les posicions 7 i 8. Pel que fa a les posicions més extremistes aquestes presenten uns valors mínims amb 3,47% dels enquestats autoubicats a l'extrema esquerra i un 4,2% a l'extrema dreta.

Així doncs, si prenem els percentatges de les posicions 4 (10,4%) i 5(4,2%) que representen el centre-esquerra i el centre-dreta respectivament, juntament amb el percentatge del 5 com a centre ideològic (34,75) podem afirmar que l'autoposicionament que realitza la població estrangera enquestada ens porta a considerar aquest col·lectiu com un electorat políticament moderat, però de major tendència cap al centre-esquerra.

Si observem per separat les respostes dels que sí que van votar i dels que no la tendència continua essent la mateixa: una major autoubicació cap al centre i centre esquerra que cap a la dreta. Tanmateix, en ambdós casos la població d'origen estranger se situa més a les posicions centrals de l'espectre polític, amb la diferència que el percentatge dels que se situen al centre i no van votar (36,4%) és superior al dels que se situen al centre, però sí que declaren haver votat (34,8%).

5.2 Altres formes de participació política

Més enllà de la participació electoral existeix un ventall molt ampli de formes i espais d'acció política que poden estar més o menys pròxims a la política tradicional, però que estan oberts, majoritàriament, al conjunt de la població. Així doncs, una diferència essencial amb la participació electoral és que la situació juridicoadministrativa deixa de ser un impediment per la implicació política de les persones d'origen estranger, però trobem una nova escletxa, la de les desigualtats socioeconòmiques.

Com ja s'ha assenyalat prèviament en aquest treball les diferents formes de participació política no electoral s'engloben en dues categories generals: convencional i no convencional. Mentre que la convencional recull les activitats de caràcter polític que estan en sintonia amb les normes cíviques i jurídiques del país, la no convencional sovint pot desmarcar-se dels mecanismes validats pel propi sistema. La participació no convencional es considera més radical i disruptiva per la seva naturalesa de protesta, de manera que sovint s'associa els participants d'aquest tipus d'activitats com persones amb una major desconfiança i malestar amb el sistema polític. Contràriament, les persones que opten per incidir en els afers polítics per la via institucional, generalment, es pressuposa que tot i no estar del tot satisfets amb el sistema, comparteixen els seus principis normatius i, per tant, utilitzen els canals habilitats per participar políticament.

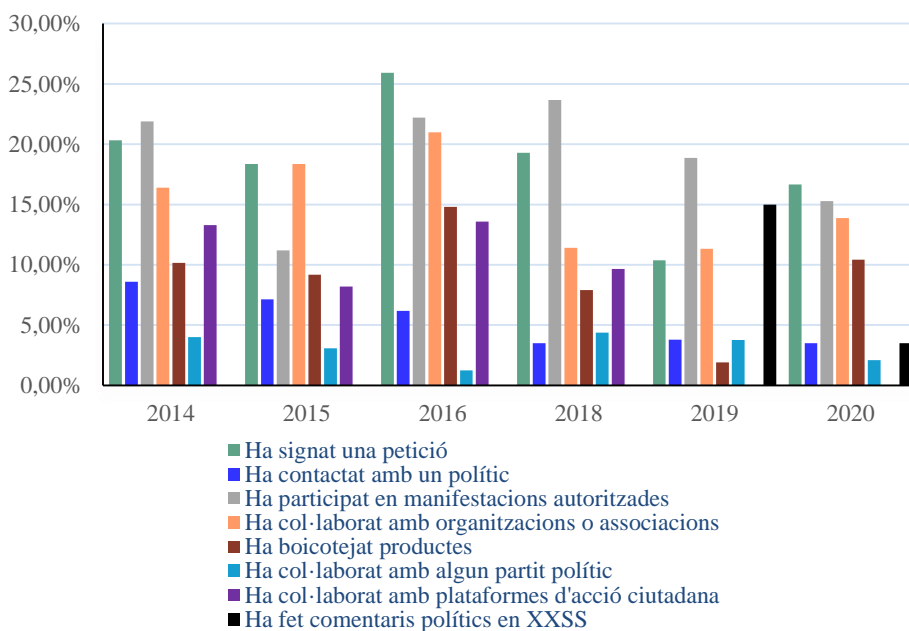
Tanmateix, aquesta distinció no significa necessàriament la utilització d'una forma o l'altra de manera exclouent i depenent del grau de satisfacció amb el funcionament del sistema polític, sinó que en molts casos el comportament polític dels individus passa per una combinació d'accions convencionals i no convencionals per tal d'incidir d'alguna manera en els processos de presa de decisions que al final es produeixen en els nuclis de la política més formal, és a dir, a les institucions polítiques. D'aquesta manera, formar part d'una associació o col·laborar en una plataforma ciutadana i signar una petició són formes que els actors outsiders (que actuen des de fora del sistema polític) tenen per introduir a l'agenda les seves necessitats o demandes polítiques. En escenaris de protesta social les organitzacions

sindicals o de veïns també juguen un paper clau en la mobilització ciutadana, sigui per tombar decisions polítiques o per exigir-ne unes.

En aquest apartat, doncs, es pretén oferir una aproximació mínima sobre les formes participatives en les quals trobem més incidència per part de la població d'origen estranger a Catalunya, prenent com a punt de partida quantitatiu les dades que ofereixen les enquestes d'opinió del CEO. A més, aquesta exploració quantitativa anirà acompanyada d'unes interpretacions basades en la informació recollida al marc teòric i extreta de les entrevistes realitzades.

A partir de l'any 2014 el CEO introdueix una nova modalitat de pregunta que demana als enquestats per la seva participació política en altres espais, tant institucionals com no institucionals. La pregunta en qüestió - *De les següents accions de protesta o reivindicació que li llegiré a continuació, digui'm vostè si ha participat o no en el darrer any* - és d'una única resposta -sí o no- per cada una de les opcions esmentades. En el següent gràfic s'han agrupat les més importants.

Gràfic 7: Participació política no electoral de les POE. Resultats expressats en percentatges

Nota: elaboració pròpia a partir de dades del CEO (Baròmetre d'Opinió Política 3° onada 2020)

A simple vista podem observar que les accions de protesta o reivindicació social més realitzades per les POE són la participació en manifestacions autoritzades, signar alguna petició i formar part o col·laborar amb associacions i organitzacions. Una quarta acció que el CEO introdueix l'any 2019 és el fet d'expandir contingut polític per les xarxes socials. Aquesta última categoria té molt de sentit per la ràpida introducció de la política en les xarxes socials que actualment juguen un paper clau no només per l'activisme polític i social sinó que s'han convertit en un recurs polític més utilitzat també pels partits. Per contra, activitats vinculades més a la política formal, com contactar amb un polític o formar part d'un partit polític son, en general, les menys dutes a terme d'entre els enquestats d'origen estranger.

Una altra qüestió que salta a la vista és que, igual que a l'apartat anterior parlàvem de baixa participació electoral, en aquest cas la participació és encara més reduïda, donat que el percentatge d'enquestats que afirmen haver participat en alguna d'aquestes activitats al llarg del darrer any és molt més baix que els que afirmen no haver realitzat cap d'aquestes. De fet, dues de les formes participatives més rellevants experimenten una reducció significativa si ens fixem en les dades de l'últim any. La participació en manifestacions cau 6.7 punts percentuals de l'any 2014 al 2020, i la participació en organitzacions o associacions tot i que augmenta del 2014 al 2016, a partir d'aquest any va perdent força i se situa al 2020 amb 7 punts percentuals per sota de les dades de 2016. Una nova variable explicativa que entraria en joc per entendre les respostes de l'any 2020 seria també l'efecte causat per les restriccions de la COVID-19.

Recuperant la premissa esmentada en l'apartat anterior sobre que les persones més insatisfetes amb el sistema tendeixen a optar per altres vies de participació política diferents de la participació electoral s'ha volgut comprovar empíricament duent a terme un encreuament entre la satisfacció pel funcionament del sistema democràtic i els que sí que van participar en alguna de les accions polítiques no electorals que hem vist. Les dades per aquest encreuament són del Baròmetre d'opinió política del 2020 (3a onada) i es troben desgranades a la taula següent:

Taula 7: Participació política segons el grau de satisfacció amb el sistema polític.

SAT_DEMO PART_PARL	Gens satisfet/a	Poc satisfet/a	Bastant satisfet/a	Molt satisfet/a	Total sí ha participat al darrer any
Signar una petició	1	14	7	2	24
Contactar amb un polític	0	2	1	2	5
Fer comentaris polítics en XXSS	0	1	2	2	5
Participar en manifestacions	1	14	5	2	22
Participar en organitzacions i associacions	0	16	3	1	20
Col·laborar amb partits polítics	1	1	0	1	3

Nota: elaboració pròpia a partir de dades del CEO (Baròmetre d'Opinió Política 3° onada 2020)

Les dades més rellevants numèricament són les relatives a la firma de peticions, participació en manifestacions i participació en organitzacions i associacions. Aquestes dades mostren una insatisfacció generalitzada amb el sistema democràtic d'entre els enquestats que afirmen haver realitzat o participat en alguna d'aquestes activitats l'any anterior a l'enquesta. 62,49% Una insatisfacció que augmenta entre els que van participar en alguna manifestació (68, 17%) i els que col·laboren amb organitzacions o associacions (80%).

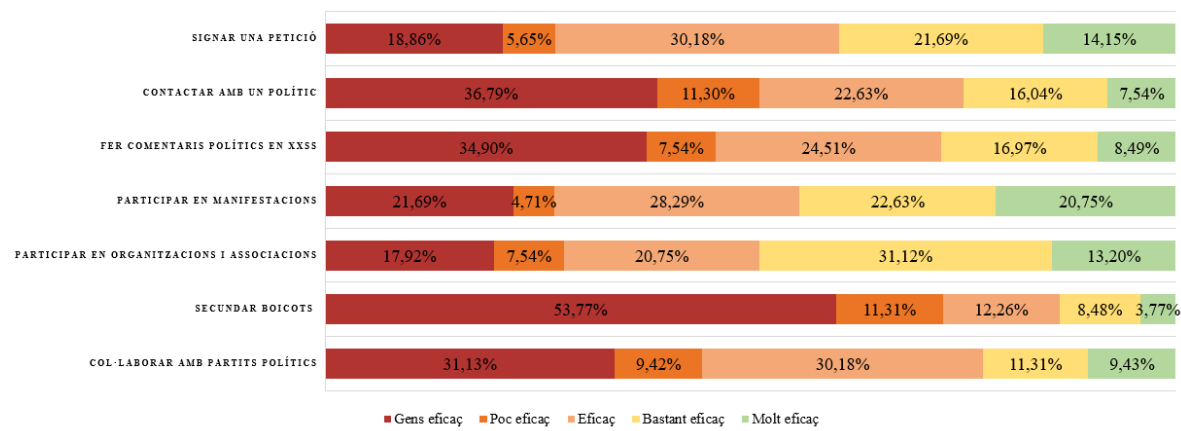
Podem afirmar, doncs, que les persones d'origen estranger que opten per vies de participació política no electorals presenten un grau de satisfacció amb el sistema polític molt baix. No obstant això, no podem inferir una relació directa entre ambdues variables donat que, com s'ha esmentat abans, les accions polítiques electorals i no electorals no són necessàriament excloents i, per tant, del percentatges de persones d'origen estranger que participen en associacions, es manifesten i signen peticions, hi haurà qui voti també a les eleccions i qui no i aquí les causes, com hem vist fins, ara són diverses.

El Baròmetre d'Opinió Política (3a onada) del 2019 inclou una pregunta que només s'ha pogut trobar en aquest i que també té a veure amb la participació política no electoral, però que en aquest cas mesura el grau de confiança que els enquestats tenen en l'eficàcia de les accions esmentades.

La pregunta que fa el CEO és la següent: *Existeixen diverses formes de participació en accions socials i polítiques que la gent pot dur a terme. A continuació, em podria indicar quin grau d'eficàcia atorgaria a cadascuna de les següents activitats que li llegiré a continuació en una escala de 0 a 10, on 0 significa gens eficaç i 10 molt eficaç.*

Per una millor interpretació del gràfic següent s'ha optat per agrupar les dades en 4 categories: *gens eficaç*, que ja ve donada per la pròpia enquesta; *poc eficaç*, a on trobem la suma dels percentatges dels enquestats que han situat l'eficàcia de les diferents accions entre els valors 1 i 3; *eficaç*, que agrupa les dades que representen els valors 4, 5 i 6 de l'escala; *bastant eficaç* que és la suma dels valors 7, 8 i 9 i, per últim, *molt eficaç*.

Gràfic 8: Consideració subjectiva de les POE sobre l'eficàcia que tenen algunes formes de participació política.

Nota: elaboració pròpia a partir de dades del CEO (Baròmetre d'Opinió Política 3° onada 2020)

Si ens fixem en les formes de participació que anteriorment hem assenyalat com les formes participatives més comunes entre les POE podem observar que la participació en manifestacions és una de les vies per les quals les POE participen activament i, a més, la percepció generalitzada sobre l'eficàcia d'aquesta acció, segons mostra aquest gràfic, és positiva. Un 28,29% dels enquestats la consideren eficaç i un 43,38% la consideren molt o bastant eficaç. La qual cosa ens deixa un balanç positiu a favor d'aquesta acció política.

Passa el mateix amb la firma de peticions. És una de les accions més realitzades per les POE i, alhora, la percepció que es té de l'eficàcia d'aquesta és majoritàriament bona, ja que tal com es pot observar el 30,18% dels enquestats consideren que és eficaç i un 35,84% molt o bastant eficaç.

Pel que fa a la participació de caire més col·lectiu, trobem que el 65,02% dels enquestats tenen una opinió positiva respecte a l'eficàcia que pot tenir formar part o col·laborar amb associacions i altres organitzacions. D'aquest 65,02% un 44,32% la consideren una acció política molt o bastant eficaç. Això té una explicació empírica i és que l'associacionisme migrant a Catalunya no només té aquesta finalitat de mobilitzar i protestar per introduir canvis polítics, sinó que també ha funcionat com un espai cultural, de facilitació d'informació, d'assessorament i d'ajuda mútua entre les persones d'origen estranger que han trobat en aquests espais un nucli d'acció amb objectius i característiques compartides. A més, és un dels fenòmens més estudiats amb relació a la participació política i cívica de les persones d'origen estranger a Catalunya. Les associacions de migrants que hi ha per tot el territori català no només promouen la proximitat entre cultures i la cohesió social, sinó que també participen en la lluita pels drets polítics de les persones migrades i en contra de la discriminació per motius ètnics.

En aquest sentit, convé recordar que la participació política no electoral engloba un conjunt d'accions i activitats que requereixen d'una major inversió de recursos econòmics, de temps o aptituds i coneixements en comparació amb la participació electoral. Per explorar aquesta relació entre recursos i participació política a continuació s'exploraran tres variables

socioeconòmiques considerades factors de pes en l'estudi del comportament polític: la situació laboral dels individus, el nivell formatiu assolit i els seus ingressos.

Com ja s'ha avançat, el nivell educatiu és un dels factors que condicionen, limiten o afavoreixen la participació política de les persones. Generalment, els estudis sobre comportament polític han determinat que una de les característiques individuals de les persones més actives políticament és el fet de tenir un nivell d'estudis elevat. L'educació és concebuda com una eina que permet una millor absorció dels valors i les normes cíviqes d'una determinada societat i que, a més, prepara als individus per entendre el context sociopolític en el qual viuen i desenvolupar les habilitats necessàries per participar en els espais públics. No obstant això, cal remarcar, tot i que a Catalunya l'educació és pública i això d'entrada hauria de reduir les desigualtats educatives, el nivell educatiu també va lligat amb la classe social. A tall d'exemple podem parlar de les dificultats en la conciliació entre vida laboral i estudis superiors o la no obtenció d'una beca que cobreixi el cost total de la matrícula. Aquí les condicions materials de les persones juguen un paper clau.

En aquest sentit, la següent taula mostra les dades relatives al nivell educatiu de les persones d'origen estranger enquestades al Baròmetre d'Opinió política del 2020 (3a onada) a partir de la següent pregunta: *Quin és el nivell màxim de formació que ha assolit?*

Taula 8: *Nivell educatiu de les persones d'origen estranger*

Nivell educatiu	Persones	%
No sap llegir ni escriure	1	0,69%
Sap llegir i escriure però va anar menys de 5 anys a l'escola	4	2,77%
Va anar a l'escola 5 o més anys però sense completar ESO, EGB o Batxillerat elemental	12	8,33%
ESO completa (Graduat escolar), EGB, Batxiller elemental o Certificat d'Escolaritat o d'Estudis Primaris	29	20,13%
Batxillerat, BUP, COU, Batxillerat superior, PREU	35	24,30%

Cicle formatiu de grau mitjà, FP1, Oficialia industrial o equivalent	11	7,63%
Cicle formatiu de grau superior, FP2, Mestratge industrial o equivalent	12	8,33%
Diplomatura, Enginyeria/arquitectura tècnica o equivalent	10	6,94%
Llicenciatura, Arquitectura, Enginyeria, Grau o equivalent (4 anys o més)	20	13,88%
Cursos d'especialització professional, Postgrau, Màster (MIR, FIR...)	10	6,94%
Total	144	99,94%

Nota: elaboració pròpia a partir de dades del CEO (Baròmetre d'Opinió Política 3ª onada 2020)

Tal com es pot observar, les persones que han cursat Batxillerat o estudis superiors professionals representen, amb un 40%, el gruix de l'electoral d'origen estranger. Pel que fa als estudis universitaris, un 27,8% dels enquestats d'origen estranger tindria alguna titulació universitària de grau o especialització de postgrau. En contraposició trobem que el percentatge de persones d'origen estranger amb nivells educatius baixos o sense estudis acabats representa un 28,5% dels enquestats.

La situació laboral de les persones i els seus ingressos són dues característiques que delimiten la posició social dels individus i que influeixen també en la seva participació política, sobretot en aquelles formes de participació que suposen als individus una major implicació i constància. Tenir una feina estable i un bon nivell d'ingressos fa que els costos de la participació no siguin una qüestió sobre la qual preocupar-se, mentre que les persones en situacions laborals irregulars o precàries i amb ingressos més baixos serien més susceptibles als costos que implica una participació políticament activa. Així doncs, alguns discursos democràtics sobre la necessitat dels sectors desfavorits de participar en política per tal de "canviar" la seva situació sovint passen per alt la persistent desigualtat de partida que existeix.

A continuació s'explora la variable situació laboral a partir de l'enquesta del Baròmetre d'Opinió Política del 2020 (3a onada) que ens ofereix una sèrie de dades que permeten examinar la situació laboral en la qual es troben les persones d'origen estranger enquestades. Una primera pregunta *-En quina de les següents situacions laborals es troba vostè actualment?*- dóna a conèixer la proporció de persones d'origen estranger que treballa i la que no, mentre que la segona *- Vostè és...?*- profunditza en el grup que no treballa.

Taula 9: *Situació laboral de les persones d'origen estranger*

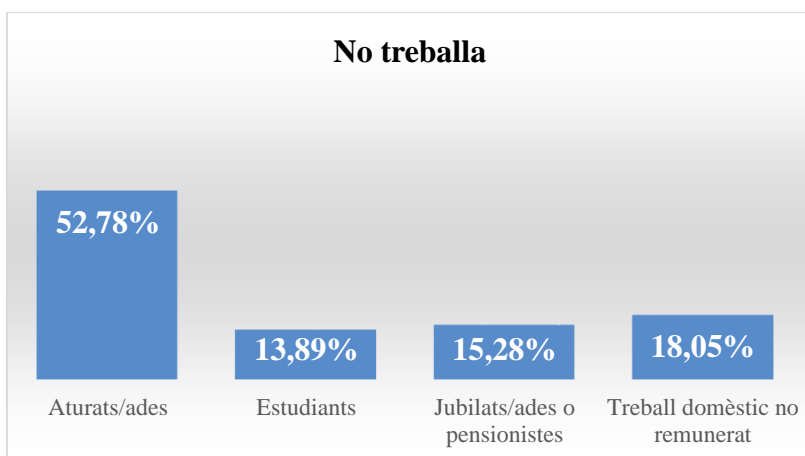
Situació laboral	Persones	%	Aturats	Estudiants	Jubilats o pensionistes	Treball domèstic no remunerat
Treballa	64	44,44%				
No treballa	72	50%	38	10	11	13
En ERTO	6	4,17%				
Baixa temporal	2	1,39%				
Total	144	100%				

Nota: elaboració pròpia a partir de dades del CEO (Baròmetre d'Opinió Política 3º onada 2020)

D'aquesta taula destaca principalment que el 50% de les persones d'origen estranger enquestades no treballava en el moment de l'enquesta, enfront d'un 44,44% que sí. D'aquest 50%, més de la meitat es troba en situació d'atur, un 18% es dedica al treball domèstic no remunerat, el 15% estarien jubilats o cobrant una pensió i els estudiants representen un 13% dels que no treballen.

Aquestes dades mostren un paratge força desfavorable per la participació política de les persones d'origen estranger donat que sense una situació laboral estable que garanteixi unes condicions mínimes de benestar econòmic i social, es fa complicat dedicar l'atenció a altres qüestions postmaterials com seria el cas de la participació política.

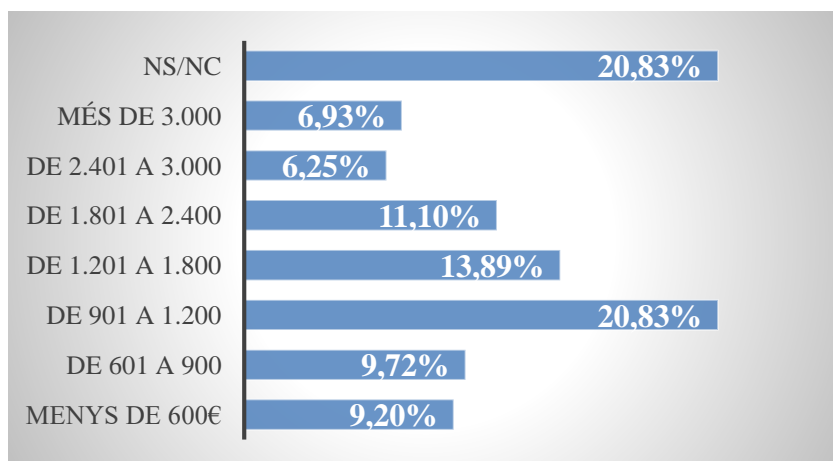
Gràfic 9: Situació laboral específica de les persones que afirmen no estar treballant

L'anàlisi de la situació laboral de les persones d'origen estranger ens porta automàticament a interrogar-nos sobre els seus ingressos, atès que es tracta d'un dels factors socioeconòmics clau que condicionen o afavoreixen la participació política.

Seguint amb la base de dades del Baròmetre d'opinió política del 2020 (3a onada), explorem a continuació la pregunta 79 -*Sumant els ingressos nets mensuals d'aquestes persones, aproximadament, quins són els ingressos familiars que entren cada mes a casa seva?*- que és la que demana als enquestats pels seus ingressos econòmics. És una pregunta de resposta única amb quinze opcions de resposta que s'han agrupat en vuit. Per visualitzar les dades tal com s'han recollit pel CEO consultar la Taula 13 a l'annex 2.

Gràfic 10: Ingressos econòmics mensuals de les POE

Es tracta d'una pregunta controvertida que en molts casos no es respon amb sinceritat o, directament, s'opta per no respondre tal com mostra aquest gràfic amb un 20,8% que prefereix no donar a conèixer aquesta informació per les raons que siguin. D'altra banda, veiem que el nivell d'ingressos de les POE és variat, però predominen les llars amb uns ingressos d'entre 901 i 1.200€ (20, 8%) i a partir d'aquesta xifra, a mesura que augmenta la renda disminueix la proporció de persones que declara tenir aquests ingressos. A les rendes més baixes trobem la mateixa proporció de persones amb uns ingressos que es situen entre 601€ i 900€ i les que tenen uns ingressos inferiors a 600€.

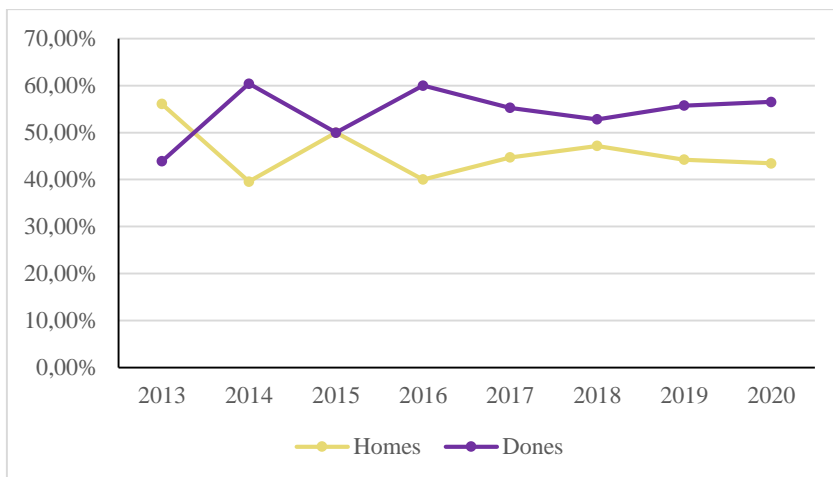
5.3 Dones i participació política

Una de les variables sociodemogràfiques que ha anat agafant força els darrers anys en els anàlisis sobre comportament polític i participació social és la variable sexe. Per les seves dimensions aquest treball no abasta en profunditat les diferències entre el comportament polític de les dones i els homes d'origen estranger, però s'ha considerat convenient realitzar una exploració mínima a partir de l'encreuament de la variable *sexe* amb 3 variables rellevants per l'estudi de la participació política: *participació electoral al Parlament de Catalunya*, *interès per la política* i *situació laboral*.

Pel que fa a la participació electoral, si bé en el seu conjunt ha experimentat un declivi en molts estats, alguns anàlisis electorals comencen a assenyalar una participació femenina superior a la masculina, capgirant així la tendència tradicional conseqüència de la històrica opressió que han patit les dones també en l'àmbit polític i que ha suposat la seva irrupció als espais polítics més tardiamment que els homes.

Així és que s'ha volgut comprovar si aquesta tendència es compleix també amb les persones d'origen estranger. El gràfic evolutiu següent, resultant de l'encreuament entre les variables *sexe* i *participació en el Parlament de Catalunya*, ens permet constatar que, efectivament, les dones d'origen estranger voten, en general, més que els homes.

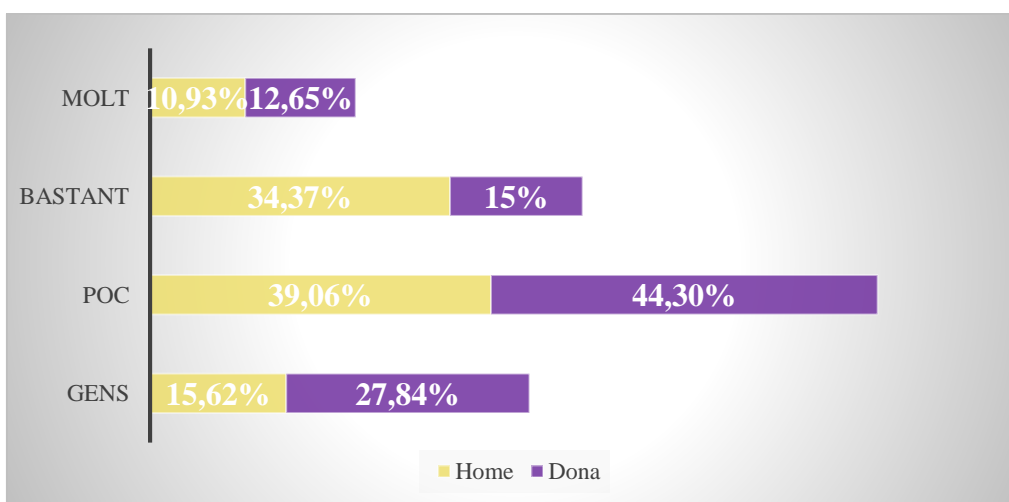
Gràfic 11: *Evolució de la Participació electoral al Parlament de Catalunya. Record de vot per sexe*

No obstant això, el gràfic 12 mostra que, tot i que les dones d'origen estranger voten més que els homes, elles declaren tenir menys interès per la política que ells. Només un 27,6% té bastant o molt d'interès per la política, enfront del 45% dels homes enquestats.

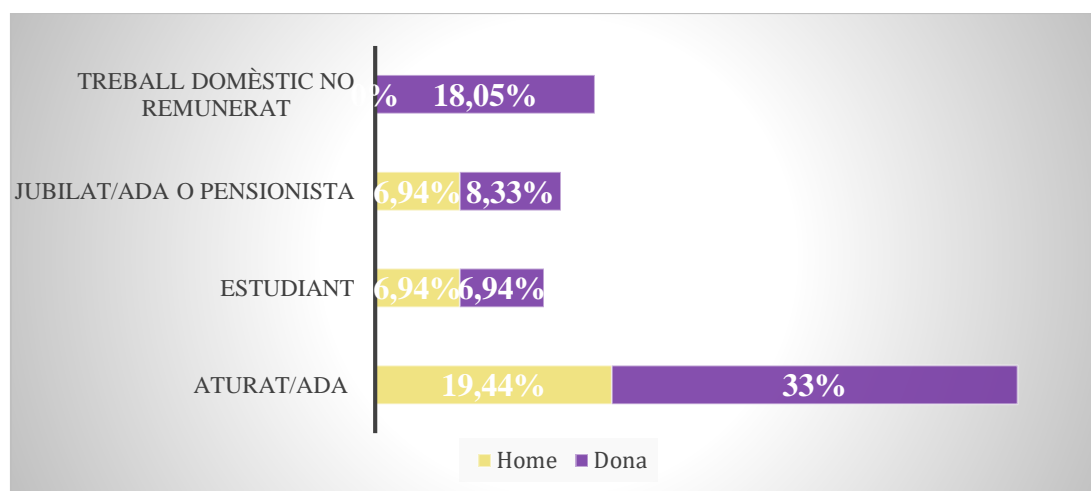
Aquesta és una de les principals esclotxes relacionada amb el gènere que, segons resultats de diferents estudis sobre opinió pública i actituds polítiques, afecta a la població femenina a nivell global.

Gràfic 12: *Interès per la política. Encreuament per sexe*

Un dels arguments més destacats que expliquen els motius de l'existència d'aquesta escletxa se centra en la influència dels rols de gènere a l'hora d'estipular el que ha d'interessar a les dones i el que ha d'interessar als homes. També la divisió sexual del treball i com les dones segueixen essent les que prenen més responsabilitat amb temes de cures a la llar fan que tinguin menys temps no només per interessar-se per les qüestions polítiques, sinó per participar activament. Això es pot comprovar també amb les dades que aporta el següent gràfic que compara la situació laboral de les dones amb la dels homes i presenta diferències importants entre homes i dones, sobretot en els grups d'aturats/ades i treball domèstic no remunerat.

Gràfic 13: *Situació laboral. Encreuament per sexe*

El percentatge de dones que es troben a l'atur (33%) duplica gairebé el percentatge d'homes en la mateixa situació (19%). A més, tal com podem observar, el 18% de les persones enquestades que no treballa està conformat únicament per dones. Aquestes dades posen de manifest un cop més la necessitat d'integrar la perspectiva de gènere en l'anàlisi del comportament humà, en aquest cas polític, per tal de no ometre els diferents eixos d'opressió o desigualtat que poden travessar a una persona o conjunt de persones. La participació política n'és un bon exemple, ja que, tal com s'ha pogut constatar en aquest apartat, la desigualtat en termes polítics no només es dona per qüestions d'origen com hem vist que passa entre les persones d'origen estranger i les autòctones, sinó també per raó de gènere i, evidentment, de classe.

6. Discussió de resultats

En aquest apartat es presenten els principals resultats que descobreix l'anàlisi empíric portat a terme a l'apartat 5 per tal de corroborar si les hipòtesis plantejades amb relació a la pregunta inicial es compleixen o no. Aquest procés anirà acompanyat també d'una interpretació dels resultats d'acord amb la informació presentada al marc teòric i el contingut extret de les entrevistes realitzades.

Hem començat aquest treball preguntant per la forma que pren la participació política de les persones d'origen estranger a Catalunya i els factors que influeixen en aquesta i s'han presentat tres temptatives de resposta que recuperem a continuació per tal de comprovar la seva veracitat. Tenint present que les formes de participació política no són excloents entre si, d'acord amb les dades analitzades al llarg de l'apartat 5 podem considerar demostrada la hipòtesi 1: "la participació política de les persones d'origen estranger és, en general, més electoral que associativa".

Com hem pogut veure a l'apartat 5.1, la participació electoral de les persones d'origen estranger al Parlament de Catalunya és molt baixa, no supera el 60% (de mitjana 50%) de participació en els anys analitzats, molt per sota de la participació de les persones autòctones. D'altra banda, l'exploració de la implicació d'aquest col·lectiu en altres espais participatius (apartat 5.2) ha confirmat també que tot i que la pertinença a associacions o organitzacions és la tercera via participativa de les persones d'origen estranger -per darrere de signar una petició o assistir a manifestacions- aquesta representa un percentatge participatiu molt baix que oscil·la entre un 10 i un 20% depenent de l'any.

Per tant, una primera conclusió que podem extreure és que, malgrat presentar uns índexs d'abstenció molt elevats, la participació en els processos electorals és l'acció política més exercida per part d'aquest col·lectiu. És una confirmació bastant lògica si recuperem la idea que la participació política és la que requereix menys recursos i esforços. No obstant això, ens hauria de cridar l'atenció el fet que la proporció de persones d'origen estranger amb

dret a vot que l'exerceix és molt baixa. Així doncs, convé entrar a valorar altres elements que influeixen en la decisió d'anar o no a votar d'aquest segment de la població.

Pel que fa a la segona hipòtesi - *l'elevat índex d'abstenció de les persones d'origen estranger està principalment relacionat amb un sentiment generalitzat de desafecció política*- aquesta també la podem considerar demostrada en tant que la proporció d'enquestats insatisfets amb el sistema polític, desinteressats per la política i poc informats és un clar indicador de distanciament entre aquest segment de la població i l'esfera políticoinstitucional.

Tal com s'ha pogut veure, del total d'enquestats que afirmen no haver votat a les eleccions del 2017, el 69,7% declara que té poc o gens d'interès per la política, un 76,4% està poc o gens informats sobre l'actualitat política i un 62,12% es troba insatisfet amb el funcionament del sistema democràtic. Aquestes xifres confirmen la influència que tenen les opinions i les actituds davant la política en la participació electoral dels individus, tal com plantejàvem a la segona hipòtesi. Es tracta d'una clara i generalitzada desafecció política entre les persones d'origen estranger que les porta a percebre de manera negativa la política en general i, en conseqüència, a participar menys en els afers polítics.

A tall de resum, la conclusió que podem extreure d'aquests resultats és que hi ha un problema de malestar social i desconfiança envers lo polític que acaba provocant un distanciament entre representants i representats d'origen estranger. En aquest sentit, a continuació es presenten algunes de les opinions dels entrevistats i entrevistades respecte a aquest tema:

[...] Si mirem els barris de Barcelona que més participen són de classe mitja-alta. Per tant la desafecció amb la política no només es soluciona donant el dret a votar sinó, que per incentivar la participació has de demostrar que la política serveix per canviar coses. (Khalid Ghali)

“Es parla molt de sentiment de pertinença. Un sentiment que t’has de fabricar tu mateixa, com una qüestió individual. Responsabilitzar als individus de qüestions més estructurals pot ser una miqueta trampós. [...] Estem en un moment de desafecció política brutal a la societat catalana i espanyola. La gent ja no va a votar perquè ja no s’ho creu. La gent migrada moltes vegades o no tenen el dret a vot o estan en situacions en les que l’últim que es plantegen es la participació política”. (Jess González).

Les actituds polítiques no son un producte individual i aliè a qualsevol factor extern sinó que son conseqüència d’un entorn social i polític que pot ser més o menys favorable per la seva emergència. No tenir temps material per estar totalment informat sobre l’actualitat política pot ser una decisió personal, però també una conseqüència d’unes condicions socioeconòmiques concretes que, alhora, afecta en a l’interès que s’acaba mostrant per allò que no es comprèn del tot i, finalment, això acaba influint en la decisió de participar o no participar políticament i de quina manera

Parlant d’aquesta desafecció també convindria recuperar el concepte de representació política de Hanna Pitkin per reflexionar sobre l’existència d’un problema de representativitat que tindria efectes negatius sobre la participació electoral de les persones d’origen estranger. De Pitkin ens interessen especialment la dimensió descriptiva -relativa a la composició de la cambra dels representants- i la substantiva, que fa referència a l’exigència dels representants a actuar de manera sensible a les demandes dels representats.

Pel que fa a la primera dimensió política, Actualment al Parlament de Catalunya hi ha 5 diputats d’origen divers, els quals representen un 3,7% de la composició de la cambra. Una representació política per sota del que convindria tenint en compte el pes de la població d’origen estranger al conjunt del territori. Tot i així, ja suposa un avanç pel que fa a legislatures anteriors. A aquest fet cal afegir que, si bé el nombre de candidats a les llistes electorals ha incrementat els últims anys, les persones d’origen estranger acaben ocupant posicions de base. Posicions molt baixes per complir amb quotes que donen bona imatge als partits en termes de diversitat, però que a efectes pràctics és molt poc probable que surtin

elegits. En aquest sentit, ens podem preguntar sobre el grau d'influència que té en la participació política de les persones d'origen estranger el fet que no hi hagi una representativitat real a la institució política on es prenen les decisions que afecten a tota la població. A continuació l'opinió d'algunes de les entrevistades.

“Falta aquesta representativitat, però la pregunta també seria: per què no accedim? Jo tinc la carrera de polítiques, tinc la nacionalitat espanyola i, en principi, em podria ficar a qualsevol llista, però potser cap dels tipus de partit que n’hi han m’acaba de representar [...] o si m’apunto sabré que estic en el número 50 i que no sortiré. I això no és just.” (Ana Lucía Olivós)

“Hi ha partits [sobretot a nivell municipal] que es nota que volen posar un marroquí o una persona sud-americana a la llista per aconseguir que tots el marroquins [o latinoamericans] del poble el votin. Al final és així.” (Ilene Glasser)

Això que comenta l'Ilene és quelcom que també denuncia el feminisme quan es parla de la inclusió de les dones als espais polítics i té a veure amb la "política de la foto". Una acció de cara a la galeria per part dels partits per demostrar un respecte per la diversitat que a la pràctica no es veu tan clar. El que es critica des del moviment antiracista és que, si bé la presència és important, ho són encara més les responsabilitats reals que tinguin aquestes persones dins de l'organització i la seva capacitat d'influir en les decisions polítiques.

La dimensió substantiva de la representació política també pot ser una variable explicativa de la desafecció amb el sistema polític i la baixa participació electoral d'aquest segment de la població. Les promeses polítiques i les campanyes electorals no acostumen a tenir en consideració ni a dirigir-se a la població d'origen estranger mostrant interès per les seves demandes o necessitats particulars. Aquesta falta de consideració política per part dels representants polítics no ajuda, precisament, a corregir l'esclatxa participativa en l'àmbit electoral, sinó a augmentar el desinterès per participar en aquests processos. Si els individus no tenen la convicció de què votar servirà per millorar les seves condicions, les

probabilitats que decideixin fer-ho s'acaben reduint significativament. Amb relació a això les aportacions per part dels entrevistats comparteixen una línia argumentativa similar.

“No es té assumit un antiracisme polític des dels partits. Des de cap, diria jo. A nivell discursiu sí que pot estar present, però les pràctiques concretes són les que contenen i les pràctiques concretes tenen a veure amb com et relaciones amb les comunitats migrades [...].” (Jess González)

Ilene Glasser també assenyala la importància de ser visible a ulls de les institucions polítiques.

“Crec que és important sentir-se apel·lat per les institucions a l'hora d'anar a votar. Si per tu no estan fent res, saps que no canviarà res, doncs per què anar a votar? [...] No s'ha arribat [políticament] a les persones estrangeres.”

Khalid Ghali en la mateixa línia:

“Em preocupa la infrarepresentació i la poca participació per qüestions jurídiques. Els partits no et veuen com una diana sinó com una font problemàtica [es refereix a la població estrangera sense dret a vot] i que pot capitalitzar un cert discurs polític. Tenir la nacionalitat o altres condicions per votar tampoc és garantia [participativa]. No es vota no només perquè no és pugui sinó també perquè no s'incentiva el vot d'aquells que poden.”

La tercera hipòtesis que plantejava aquest treball és que les condicions materials desfavorables de les persones d'origen estranger són un factor que dificulta la seva participació política efectiva.

És una hipòtesi que admet discussió, en tant que també podem considerar que són aquestes condicions desfavorables les que polititzen i impulsen a les persones a participar en política amb l'objectiu de millorar la seva realitat. Un exemple clar és el cas del moviment "RegularizaciónYa". Aquest cas particular mostra com les persones d'origen estranger en situació juridicoadministrativa no regularitzada i que es troben en condicions d'extrema

vulnerabilitat socioeconòmica s'han organitzat i estan mobilitzant tots els recursos de què disposen per introduir canvis polítics que suposarien una millora en les condicions de vida d'unes 100.000 persones a Catalunya.

No obstant això, la influència dels recursos socioeconòmics en la participació política de les persones d'origen estranger és una qüestió reiteradament comprovada pels diferents estudis de comportament polític i els anàlisis electorals. Així doncs, algunes de les troballes més rellevants per discutir sobre aquest aspecte serien les següents:

Un 50% dels enquestats no treballava en el moment de l'enquesta. D'aquests, la meitat es trobava en situació d'atur i l'altra meitat estava conformada per persones dedicades al treball domèstic no remunerat (18%), jubilats/ades (15,2%) i estudiants (13,9%). Una puntualització rellevant relativa és que el 18% de persones dedicades al treball domèstic no remunerat engloba, en la seva totalitat, només a dones.

Els ingressos de les llars de les persones d'origen estranger es situen, majoritàriament, al voltant dels 901 i 1.200€.

Pel que fa al nivell d'estudis, el 40% dels enquestats tindria Batxillerat o estudis superiors professionals acabats i un 27,8% alguna titulació universitària de grau o postgrau.

Aquestes dades reflecteixen unes característiques socioeconòmiques específiques que permeten situar a la població d'origen estranger de Catalunya en la categoria de classe treballadora, ja que, en línies generals, l'emigració a Catalunya ha estat una migració de classe social baixa que va arribar per motivacions econòmiques. Per això, és lògic pensar que participar políticament no serà la prioritat d'aquestes persones per les quals primaran abans altres qüestions com tenir una feina estable, una subsistència econòmica que permeti cobrir les necessitats bàsiques individuals i familiars com són l'habitatge, els estudis o la seguretat física i documental. Aquesta premissa agafa més força si comparem les xifres de participació electoral, que en si ja són baixes, amb les de participació en altres espais que exigeixen una

major dedicació, habilitats i temps, com per exemple participar activament en plataformes ciutadanes o formar part d'associacions. Aquesta és una realitat sobre la qual s'han manifestat en sintonia tots i totes les entrevistades. A continuació, algunes cites:

“Ja gasten cada dia suficient temps en treballar com per pensar en quina lluita social ficar-s’hi. L’organització de la quotidianitat, del teu dia a dia, implica molt en la capacitat de militància, més enllà de la cultura de la que provinguis, del teu capital cultural.” (Daniela Gil)

“A nivell d’ocupació i d’educació les dones migrades tenen uns horaris que són incompatibles amb participar activament en associacions i entitats. [...] També estar en una situació en la que necessito treballar per portar als meus fills o filles, o per regularitzar la meva situació administrativa i jo no tinc temps d’estar en una assemblea lluitant per uns drets que encara em queden lluny.” (Ana Lucía Olivós).

“Si t’alliberes una mica de les condicions estructurals pots tenir altres prioritats. L’activitat política avui dia no crec que sigui una prioritat per tothom, però sobretot si un està molt limitat econòmicament [...] i aquesta és una crítica també als acadèmics que creuen que prenem les decisions totalment lliures com a subjectes racionals. S’han de tenir en compte els factors que delimiten els interessos, les prioritats i les possibilitats.” (Marc Vallès)

Ilene Glasser, per contra, sí que considera els recursos econòmics com un element limitador, però alhora remarca que aquesta línia argumentativa no és tan important a nivell electoral perquè els possibles beneficis serien superiors als costos d’anar a votar.

“Hi ha un error en aquest pensament, ja que anar a votar potser t’ajudarà a que les teves necessitats siguin més fàcils de cobrir, perquè potser hi haurà un canvi de reglament que t’afavorirà.”

Amb relació a aquest plantejament, i observant la rellevància que està prenent el moviment antiracista a Catalunya, aquesta investigació també voldria apuntar a l'existència d'una escletxa generacional en la participació política de les persones d'origen estranger. Aquest argument parteix de la suposició que els fills i filles de les persones que van emigrar a Catalunya fa 20-30 anys per qüestions materials, al no haver passat per cap procés migratori i tenir garantides les necessitats bàsiques que els seus progenitors no van tenir, serien un grup més actius políticament. El bagatge de cultura política també presenta diferències generacionals. Bona part de la població d'origen estranger a Catalunya prové de països amb sistemes democràtics febles i mancats d'una cultura participativa. Contràriament a les persones que han nascut o han arribat a edats no adultes i que han passat per un procés de socialització marcat per la participació estudiantil, la col·laboració en organitzacions de caràcter cultural o veïnal i també amb força notorietat en moviments social com el feminisme, l'antiracisme o l'antifeixisme.

“Si la teva família, tot i que sigui migrada, ve d'una tradició de militància serà molt més fàcil que tu entris a militar. Què passa? que moltes de les persones migrades no vénen d'una tradició de militància. Venen d'una tradició de sobreviure, de treballar dur per intentar sortir endavant.” (Daniela Gil).

Marc Vallès també ho planteja des d'una perspectiva molt semblant, posant especial èmfasi en l'educació com a vehicle cap a un major interès i participació política.

“Com a professor me n'adono de que fa 7 anys estudiants de polítiques hi havia pocs, ara n'hi ha molts [...], també veig noms i cognoms no espanyols, que no són Fernández ni García. I això els últims anys ha incrementat moltíssim. Des d'una perspectiva sociològica penso: els pares i les mares van tenir interès en participar en la vida política? Potser és que les seves necessitats i prioritats no eren aquestes. I, potser, un cop estabilitzats econòmicament, els seus fills tenen el capital econòmic per fer el pas als estudis superiors i universitaris. Aquí el capital econòmic és molt important [...], hi ha un acomodament que permet a aquestes noves generacions sentir més interès per l'activitat política.”

Aquest procés de canvi que han experimentat les comunitats estrangeres a Catalunya pel que fa al nivell d'estudis la podríem resumir una simbòlica i remarcable frase de l'activista antiracista Yusra El Mansouri (Hija_de_la_Tamazgha a les xarxes socials): "*De pares i mares analfabetes, filles amants de les lletres*". L'educació no només com a ascensor social, sinó com a entorn on qüestionar-se, produir i reproduir coneixement, construir vincles i participar col·lectivament per tal de guanyar capital cultural i social que pugui utilitzar-se per incidir després en l'àmbit polític.

Tot i que hem començat aquest treball parlant dels desplaçaments humans que ha donat pas a les societats cultural i ètnicament diverses en les quals vivim, des de l'acadèmia, i també des de les institucions polítiques, no es pot continuar pensat la participació política de la població d'origen estranger només des d'una perspectiva marcada pel fenomen migratori, sinó que s'ha d'acceptar que és una qüestió estructural i ja formalitzada a la nostra societat. A Catalunya hi ha 23.016 persones d'origen divers amb nacionalitat espanyola, és a dir, amb drets polítics plens. Un 39,3% tenen menys de 34 anys, un 44,3% entre 35 i 49 anys i només un 16% conformaria el grup d'edat major de 49 anys. Cada cop són més les persones que decideixen realitzar aquest tràmit, no només pels drets polítics que atorga, sinó també per poder optar a llocs de feina millor retribuïts i en millors condicions, però que requereixen d'aquesta condició de ciutadania.

7. Conclusions

Arribats a aquesta part final del treball només queda recollir algunes de les qüestions que s'han anat desengranant al llarg de la investigació i les observacions més rellevants sobre les mateixes. Tenint en compte que a Catalunya el 16% de la població –aproximadament- és d'origen estranger, l'objectiu d'aquesta investigació ha estat, principalment, estudiar i comprendre com interactua aquest segment de la població amb l'esfera política i posar de manifest les limitacions a les quals s'enfronten. La idea base sobre la qual s'ha estructurat el treball parteix de què l'apatia política de les persones d'origen estranger no és una qüestió de responsabilitat o interès individual, sinó que ve condicionada pels efectes que tenen les característiques socioeconòmiques en la construcció de les actituds polítiques que són les que acaben determinant el grau d'implicació dels individus en els diferents espais polítics i de la societat civil.

Tanmateix, convé remarcar que "persona d'origen estranger" és un terme ambigu que, com molts altres conceptes dins les ciències socials, accepta connotacions i interpretacions molt diverses depenent del que es vulgui transmetre i la perspectiva des de la qual s'estigui utilitzant. Com a concepte, no només descriu una realitat sociopolítica heterogèniament complexa, sinó que també té la capacitat d'influir en les nostres percepcions com a individus. En aquesta línia, la primera gran limitació a la qual s'ha hagut de fer front al llarg d'aquest treball ha sigut la de trobar dades empíriques relatives a aquest col·lectiu. Si bé qualitativament s'ha

intentat tenir en compte les diferents realitats de manera general, l'anàlisi quantitativa ha versat únicament sobre la població estrangera naturalitzada que és de la que tenim dades i podem mesurar diferents elements relacionats amb el seu comportament polític.

En aquest sentit, de les dades analitzades i els continguts obtinguts de les entrevistes s'ha pogut construir un perfil participatiu aproximat per tal de donar resposta a la primera part de la pregunta d'investigació -Com és la participació política de les persones d'origen estranger a Catalunya i quins factors influeixen en aquesta?- plantejada inicialment i que fa referència a l'aspecte que té la participació política de les persones d'origen estranger.

En termes generals, podem afirmar que, malgrat l'elevada taxa d'abstencionisme que presenta aquest col·lectiu, les persones d'origen estranger que tenen el dret a sufragi reconegut a Catalunya participen molt més electoralment que en altres espais polítics. És un electorat majoritàriament feminitzat, de classe baixa, poc interessat per la política i que es concentra principalment al centre de l'eix ideològic, amb tendència cap a l'esquerra i amb molt poca presència als extrems polítics.

No obstant això, com ja s'ha esmentat reiteradament, aquesta informació –resultat d'un anàlisi exploratori– s'ha de tractar amb cura donat que la mostra no és prou representativa per extrapolar els resultats. Així mateix, aquesta seria una de les línies d'investigació recomanades per continuar estudiant el comportament electoral d'aquesta part de la població i dissenyar propostes dirigides a augmentar la seva presència. La millor manera de fer-ho seria elaborant una enquesta des de 0, en la qual la població a analitzar sigui el conjunt de persones d'origen majors d'edat, nascudes o no al territori i tinguin o no la nacionalitat espanyola. Una enquesta inclusiva i numèricament representativa respecte a la població d'origen estranger resident a Catalunya.

Pel que fa a la segona part de la pregunta, relativa als factors que influeixen en la decisió de participar políticament, els obstacles a salvar per part de la població d'origen estranger són de naturalesa molt diversa. En primer lloc, la situació juridicoadministrativa és un element clau pel que fa a la participació electoral. Si bé és cert que tenir el dret a vot no es tradueix automàticament en una major participació electoral –tal com s'ha comprovat també al llarg de l'anàlisi–, sí que és la forma de garantir uns mínims d'igualtat, de manera que tothom tingui dret a expressar-se políticament si té la voluntat de fer-ho. Tanmateix, les condicions materials de les persones també poden actuar tant com a fre o com a motor a la mobilització i la participació en les diferents accions que engloba el ventall de la participació política. En aquest sentit, no s'han utilitzat tècniques estadístiques per indicar correlació directa entre les variables socioeconòmiques i la participació en el Parlament de Catalunya, però en base als estudis sobre comportament polític que ja han demostrat l'existència d'aquesta relació, i observant les xifres relatives als ingressos, l'educació i la situació laboral de les persones d'origen estranger podríem considerar raonable el fet que les condicions

materials de les persones d'origen estranger que viuen a Catalunya no constitueixen un entorn favorable per a una participació efectiva d'aquest col·lectiu, sobretot en aquelles activitats que requereixen d'una implicació major. I això ho hem pogut veure amb la diferència entre el grau de participació electoral i de participació en altres espais polítics com les associacions o les plataformes socials i l'assistència a manifestacions.

Finalment, aquest treball també posa en qüestió la legitimitat democràtica del país quan tenim un milió de persones que no tenen dret a vot ni a ser votats i, per tant, a no ser escoltats políticament ni a prendre partit en les decisions que també els afecten. Un milió de persones que tenen els mateixos deures que la resta de població, però no els mateixos drets. Aquí hi ha una escletxa política importantíssima –que s'ha d'abordar amb accions i no amb discursos– que trenca amb el principi d'igualtat participativa que, teòricament, caracteritza o hauria de caracteritzar els sistemes democràtics. Aquesta conjuntura posa de manifest la necessitat de repensar la política tal com s'ha assimilat fins ara i avançar cap a la construcció d'una comunitat política en la qual la coexistència de diverses llengües, tradicions i estils de vida no sigui percebuda com una anomalia, sinó com quelcom natural i enriquidor resultat de l'evolució de les pròpies societats. En aquesta línia el primer pas indispensable és revisar i actualitzar la normativa vigent amb relació als drets i llibertats de les persones d'origen estranger, una qüestió delicada en tant que exigeix una reforma de la norma suprema de l'Estat espanyol que és la que assenta les bases de les limitacions en els drets polítics d'aquest col·lectiu. Però els canvis normatius han d'anar acompanyats de transformacions en la dimensió sociològica que afavoreixin una inclusió igualitària de les minories. Els debats identitaris no poden ometre la realitat dels fills i filles d'immigrants que passen –tard o d'hora– per una crisi d'identitat que els porta a qüestionar-se d'on són i si són realment d'algun lloc concret. Perquè l'estatus administratiu no és l'únic que determina la distinció entre els autòctons i les persones estrangeres, sinó també els trets físics. No importa que hagi nascut al territori o hi portis vivint tota la teva vida, si el teu perfil racial, les teves creences o el teu estil de vida no encaixa amb el que s'ha considerat que és un català/na de veritat, continuaràs mantenint l'estatus de l'altre, el forà, l'immigrant. Per això, el principal repte col·lectiu que tenim per davant per una major cohesió social és el d'impulsar el sentiment de pertinença i l'auto identificació amb Catalunya com a llar per tal d'aconseguir que arribin a tothom.

8. Referències bibliogràfiques

Anduiza, E. y Bosch, A. (2004) *Comportamiento Político y electoral*. Barcelona: Ariel Ciencia Política.

Anduiza, E., Morales, L., Jorba, L., San-Martín, J. (2021). *La Participació política dels immigrants a Barcelona*. Universitat Autònoma de Barcelona.

Alegre-Canosa, M, et al. (2015). *Informe sobre la integració de les persones immigrades a Catalunya 2015*. Generalitat de Catalunya. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.

Baròmetre d'Opinió Política. Centre d'Estudis d'Opinió. Recuperat de:

<https://ceo.gencat.cat/ca/barometre/>

Bermúdez, A. y Escrivá, A. (2016). *La participación política de los inmigrantes en España: elecciones, representación y otros espacios*. Anuario CIDOB de la Inmigración.

Checa, F. (2004). *Inmigración, derechos humanos y participación social*. En Checa, F., Checa, J.C., & A, A (Eds). *Inmigración y los derechos humanos. La integración como participación social*. Icaria.

Constitución Española (CE). (1978). Recuperat de:

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229>

Dahl, R. (1999). *La democracia. Una guía para ciudadanos*. Madrid: Taurus.

Delfino, G. y Zubieta, E. (2010). *Participación política: concepto y modalidades*. Anuario de Investigaciones, vol.17. SciELO.

De la Paz, V. (2019). *Definición del concepto de integración social*. Biblioteca del Congreso Nacional de Chile.

Fernández, J. y Rojas, A. (2003). *Escala de acción política no convencional. Análisis de fiabilidad y validez*. Psicología Política, Nº 26.

García, E. (2004). *El significado de la representación política*. AFDUAM 8.

INE. (2021). *Cifras de Población (CP) a 1 de enero de 2021*. [Comunicado de prensa]. Recuperat de:

https://www.ine.es/prensa/cp_e2021_p.pdf

IDESCAT. (2021). *Població a 1 de gener. Total i estrangera*. Recuperat de:

<https://www.idescat.cat/poblacioestrangera/?b=0>

IDESCAT. (2020). *Concessions de nacionalitat espanyola per residència. Per sexe i grup d'edat*. Recuperat de:

<http://www.idescat.cat/pub/?id=connac&n=6009&lang=es>

IDESCAT. *Índice socioeconómico territorial*. Actualitzación 2022. Recuperat de:

<https://www.idescat.cat/pub/?id=ist&lang=es>

I jo, puc votar?. (s.f). Ajuntament de Barcelona. Recuperat de:

https://ajuntament.barcelona.cat/dretsidiversitat/ca/noticia/i-jo-puc-votar_769278

J, Iglesias, A.Rua & A. Ares (2020). *Un arraigo sobre el alambre. La integración de la población de origen inmigrante en España*. Migraciones. Publicación Del Instituto Universitario De Estudios Sobre Migraciones, 50.

Ley Orgánica 8/2000, de 22 de diciembre, de reforma de la Ley Orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social.

BOE. Recuperat de:

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2000-23660>

López Rodrigo, J.M (2007). *La segunda generación no es inmigrante*. Revista Documentación Social “Migraciones y Desarrollo, nº 147.

Lube Guizardi, M. (2014). *Migración, integración y nacionalismo: reflexiones para una ciudadanía inclusiva*. Migraciones. Revista Del Instituto Universitario De Estudios Sobre Migraciones, (35).

McAuliffe, M & Khadria, B. (2020). *Informe sobre las migraciones en el mundo 2020*. OIM.

Mouffe, C. (2012). *La paradoja democrática. El peligro del consenso en la política contemporánea*. Gedisa.

Morales, L. (2001). *Participación política y pertinencia a grupos políticos: los límites de las explicaciones individuales y la necesidad de considerar el contexto político*. Revista Española de Investigaciones Sociológicas, núm 94.

Pitkin, H. (1985). *El concepto de representación*. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales.

Sartori, G. (1999). *En defensa de la representación política*. Claves de la Razón Práctica, núm. 91

Schumpeter, J. (1942). Capitalismo, socialismo y democracia. En Del Águila, R., De Gabriel, J., García, E., Rivero, A. y Vallespí, F. (1998). *La democracia en sus textos*. Alianza Editorial.

Vallès, J.M. (2010) *Ciencia Política. Una introducción*. Ariel.

Verba, S. & Nie, H.N. (1972). *Participation in America: Political democracy and social equality*. New York: Harper and Row.

Vintila, D. & Morales, L. (2018) *La representación política de las personas de origen inmigrante en España e Italia*. Papers: Revista de Sociologia.

300.000 persones estrangeres podran votar a les eleccions municipals. (2018). Departament de Drets Socials. Generalitat de Catalunya. [Nota de premsa]. Recuperat de:

<https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/314722/300000-persones-estrangeres-podran-votar-eleccions-municipals>

9. Annexos

Annex 1: *Evolució de la participació electoral segons lloc de naixement.* Baròmetres del CEO

Taula 10: *Participació electoral de les POE al Parlament de Catalunya*

PART_PARL	No vaig votar perquè no podia (edat, malaltia...)	No vaig votar	Vaig pensar en anar però no ho vaig fer	Habitualment voto però aquesta vegada no	Estic segur que vaig votar	No ho sap	No contesta
2013	8,06%	19,35%	4,84%	1,61%	66,13%	0%	0%
2014	10,49%	47,55%	1,40%	1,40%	35,66%	3,50%	0%
2015	9,18%	34,69%	4,08%	2,04%	48,98%	1,02%	0%
2016	8,64%	29,63%	1,23%	4,94%	55,56%	0%	0%
2017	20,59%	34,31%	2,94%	1,96%	39,22%	0%	0,98%
2018	16,19%	31,43%	0,95%	1,90%	46,67%	0,95%	1,90%
2019	14,15%	28,30%	1,89%	0,94%	49,06%	5,66%	0%
2020	23,61%	20,83%	1,39%	0,69%	47,92%	4,86%	0,69%

Nota: elaboració pròpia a partir de dades del CEO

Taula 11 : *Participació electoral de les persones autòctones al Parlament de Catalunya*

PART_PARL	No vaig votar perquè no podia (edat, malaltia...)	No vaig votar	Vaig pensar en anar però no ho vaig fer	Habitualment voto però aquesta vegada no	Estic segur que vaig votar	No ho sap	No contesta
------------------	--	----------------------	--	---	-----------------------------------	------------------	--------------------

2013	4,49%	6,76%	0,93%	3,25%	84,10%	0,31%	0,15%
2014	3,39%	15,19%	0,43%	0,86%	78,51%	1,40%	0,22%
2015	2,99%	7,94%	0,63%	0,95%	87,17%	0,16%	0,16%
2016	3,17%	7,19%	1,48%	1,55%	86,05%	0,28%	0,28%
2017	3,72%	11,23%	0,36%	1,22%	81,11%	2%	0,36%
2018	3,58%	10,82%	0,86%	0,93%	81,73%	1,36%	0,72%
2019	4,16%	7,46%	0,57%	0,65%	85,00%	1,87%	0%
2020	5,12%	8,46%	0,43%	1,08%	82,33%	2,20%	0,38%

Nota: elaboració pròpia a partir de dades del

Annex 2: Nivell d'ingressos

Taula 12: *Nivell d'ingressos de les persones d'origen estranger. Baròmetre d'Opinió Política 3º onada 2020*

Ingressos	Persones	%
No té cap tipus d'ingrés	2	1,39%
Menys o igual a 300€	3	2,08%
De 301 a 600€	8	5,55%
De 601 a 900€	14	9,72%
De 901 a 1.000€	12	8,33%
De 1.001 a 1.200€	18	12,50%
De 1.201 a 1.800€	20	13,89%
De 1.801 a 2.000€	10	6,94%
De 2.001 a 2.400€	6	4,16%
De 2.401 a 3.000€	9	6,25%
De 3.001 a 4.000€	4	2,77%
De 4.001 a 4.500€	3	2,08%
De 4.501 a 5.000€	4	0,69%
Més de 6.000€	1	1,39%
No ho sap	11	7,64%

No contesta	19	13,19%
Total	144	98,58%

Annex 3: Dones i participació en el parlament, interès per la política i situació laboral

Taula 13: *Evolució participació de les persones d'origen estranger en el Parlament de Catalunya segons sexe. Baròmetres d'opinió CEO.*

PART_PARL	Homes	Dones	Total
2013	23	18	41
2014	19	29	48
2015	24	24	48
2016	18	27	45
2017	17	21	38
2018	28	25	53
2019	23	29	52
2020	30	39	69

Taula 14: *Interès per la política segons sexe segons sexe. Baròmetre 2020*

Interès per la política	Home	Dona
Gens	10	22
Poc	25	35
Bastant	22	12
Molt	7	10
Total	64	79

Taula 15: *Situació laboral segons sexe. Baròmetre 2020*

Grup: no treballa	Home	Dona
Aturat/ada	14	24
Estudiant	5	5

Jubilat/ada o pensionista	5	6
Treball domèstic no remunerat	0	13
Total	24	48

Annex 4: *Guió entrevistes*

Començar agraint a l'entrevistada/entrevistat la seva assistència i fer una breu contextualització del treball.

P1: Les darreres dècades a Catalunya s'ha experimentat un canvi demogràfic important causat pels fluxos migratoris de fora de l'Estat espanyol, convertint la societat catalana en una societat multicultural i diversa. Creu vostè que el grau d'integració social de les persones d'origen estranger està lligada amb la seva predisposició a participar políticament?

P2: Considera vostè que el sentiment de pertànyer a una societat influeix en el fet que una persona estigui més o menys predisposada a involucrar-se en els diferents espais polítics (electoral, associacionisme, mobilitzacions, activisme....)?

P3: Estaria d'acord amb l'afirmació que la integració social és bidireccional, és a dir, no només depèn de les persones nouvingudes, sinó que la població majoritària de la societat juga un paper clau en aquest procés? En cas afirmatiu, podria explicar per què?

P4: Considera vostè que el procés de socialització secundària, és a dir, d'adquisició de valors i principis polítics fora de l'àmbit familiar (com per exemple a la feina o els centres educatius), és un element que marca el grau de politització de les persones d'origen estranger?

P5: Sovint s'utilitza l'etiqueta "segona generació d'immigrants" per parlar de fills d'immigrants, inclosos els nascuts a territori català. Consideraria aquest concepte un mecanisme segregador que introdueix a l'opinió pública la idea que malgrat haver nascut en un territori continuaràs sent de fora?

P6: Sabem que l'ocupació, els ingressos o l'educació, elements intrínsecs a la classe social que es donen dins de la població autòctona també, juguen un paper clau en la participació política. Diria vostè que les característiques socioeconòmiques de les persones d'origen estranger redueixen les seves possibilitats reals d'intervenir políticament?

P7: A Catalunya actualment hi ha 1.250.665 persones que no tenen reconegut el dret a sufragi. El fet que hi hagi aproximadament un 16% de la població que viu i compleix amb les seves obligacions com a ciutadans, però que no poden triar els seus representants polítics podria suposar en si un qüestionament a la qualitat democràtica del país?

P8: Els darrers anys alguns ajuntaments han impulsat campanyes informatives dirigides a fomentar la participació electoral de la població estrangera a Catalunya, no obstant això, a les llistes electorals continuen ocupant posicions amb poca probabilitat de ser elegits. Quina opinió li mereix aquest fet?

Acomiadar a l'entrevistada/entrevistat i tornar a agrair la seva col·laboració